

## Universitätsbibliothek Paderborn

**Caroli-Avgvsti Salesii Tvliani Doctoris Theologi,  
Praepositi, Canonici, Vicarii Generalis Et Officialis  
Ecclesiae Gebennensis: De Vita Et Rebvs Gestis Servi Dei**

**Sales, Charles Auguste de**

**Lvgdvni, 1634**

Liber Septimvs.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-9634**



## DE VITA ET REBUS GESTIS, SERVI DEI,

*Eximiae Sanctitatis Viri FRANCISCI SALESII Episcopi  
& Principis Gebennensis.*

L I B E R S E P T I M U S.

**A**THENIS erat simillima Aniciensis Ciuitas sub tanto  
Præfule, necnon & sub Præside Magno Antonio Fabro  
& ab innumeris Doctoribus siue Theologis, siue Iuri-  
speritis, siue etiam in litteris humanioribus peritissimis viris in-  
colebatur. Quapropter in ea copia Academiam instituere & Sa-  
Franciscus  
& Faber  
Academiam  
Anicii ori-  
gunt.  
lesio & ipsi Fabro in mentem venit. Proposito consilio placuit  
omnibus erigi, & quod inter Sabaudia montes florarent Musæ  
Florimontanam appellari adhibito citri aureolæ in qua flores  
fructusque perennes essent symbolo. Locus in aula Fabriana da-  
tus, Princeps Henricus Allobrox Dux Nemorosius rogatus. Af-  
fessores Franciscus Salesius Gebennensis Episcopus in iis quæ  
ad Theologiam siue etiam Iurisprudentiam, & Antonius Faber  
in iis quæ & ad Iurisprudentiam & cæteras humaniores litteras  
spectarent declarati: & sub his Constitutionibus Academia ere-  
cta. Finis Academiæ Virtutum omnium exercitium esto. Supre-  
ma Dei gloria. Serenissimorum Principum obsequium, & utili-  
tas publica. Soli probi & docti recipiuntor. Quicunque recipien-  
dus erit ab aliquo ex Academicis præsentator. Et recepti no-  
men, cognomen, patria, conditiones in Catalogum referuntur.  
Recipiendus vel scripto vel verbo, siue libera siue soluta oratio-  
ne, coram Academicis suæ doctrinæ probationem facito. Aca-  
demici omnes & singuli nomina ad placitum cum symbolis con-  
gruis assumunto. Censoribus autem ut rectè nomina & symbola  
sumantur néve sumptùa deserantur cura esto. Symbola vbi depi-  
cta

Academia  
Constitu-  
tiones.

et a fuerint receptionis ordine affiguntur. Consultationes maturo iudicio & accuratè de dicturis fiunto. Ad generales conuentus ingeniosi quique artium Magistri, ut pictores, sculptores, Fabri, Architecti, & his similes admittuntor. Lectio quævis, integrum aliqua de materia si fieri possit tractatum comprehendito; sin minus eorum quæ in prima lectione tractabuntur optima conclusio habetur. Dicendi, legendive stylus grauis, excultus, ac plenus esto, nec vlo modo Rhemnianū sapito. Lectiones vel Arithmeticae, vel Geometricæ, vel Cosmographicæ, vel Philosophicæ, vel Rheticæ, si nō Theologicæ aut Politice, sunt. De linguarū ornatu, ac præcipuè Gallicæ tractator. Academicī lectionibus destinati nunquam sine necessitate abesse promittunt. Ad Academiæ ianuam syngraphus quo lectionum materia, locus & tempus notentur, affigitor. Lectores benè, multum, & breui tempore docere totis viribus conantur. Auditores ad ea quæ docebuntur attentionem, cogitationem & curam conferunt. De iis quæ non intellexerint lectione habitâ interroganto. Sermones & discursus maiori cum eloquentia quam Lectiones fiunto, & in iis ars Oratoria adhibetur. Nemo Hæreticus, Schismaticus, Infidelis, Apostata, Patriæ aut Serenissimorum Principum inimicus, quietis publicæ perturbator, aut aliqua publica infamia notatus admittitur. Omnes & singuli Academicī mutuum & fraternalum amorem nutriunto. Omnis discordiæ fomes ab Academia abigitur. Ortis fortè controversiis & dissensionibus, Princeps aut eius gerens vices prudentissimè quid agendum fuerit, decernito. Omnes meliora charismata æmulantur. Aduenientes incepta Academia absque cæremoniis aut prærogatiuæ disputatione sedento. Magnatibus tamen ut Principibus, Prælatis, & huicmodi peculiaris locus esto, Academicorum nemo leuitatis animi vllum vel minimum signum edito, alioquin à Censoribus corrigitor. Academiæ Princeps Illustris vir, virtutibus præditus & Academicō bono propensus eligitor. Collaterales seu Assessores sapientes, prudentes, docti & experti sunt. Secretarius perspicui, subtilis, expediti & generosi ingenij, & humaniorum literarum sciens esto. Nullas Epistolas ille, nisi prius Principi, Collateralibus, & Censoribus bene visas mittito. Censores in rebus omnibus quantum fieri poterit versatissimi & Encyclopediæ proximi sunt: examinandas tamen compositiones Principi &

Qq

Collateralibus communicanto. Quæstor vir prudens, æquus, & studiosus eligitor. Academici pro iis quæ necessaria erunt quantum rationi consonū erit contribuere ne grauantor. Auari in Academiā ne accedunto. Accensus cum mercede creator. Hic cum opus fuerit Academicos vocato. Principem & Collaterales ad Academiam conducito & reducito. Aulam parato & sedes disponito. Cætera prout res & tempora doctura sunt decernuntor. Salesius per elegantissimam Orationem Academiæ initium dedit, & Principis deinceps vices gessit, & eo primo anno Mathematicæ cursus ( ut vocant ) inchoatus ab Arithmeticâ Iacobi Pelleterij Cenomani. Elementis Euclidis, Sphæra & Cosmographia cum suis partibus. Geographicâ, Hydrophica, Corographica & Topographica, itē sequuta est ars nauigâdi, necnō & Theoretica planetarū, & postremo Musica Theorica. Nihil sanè suauius his ludi desiderari poterat: siquidē sub Salesio & Fabro doctissimi quique non ex ipso duntaxat Gebennesiano agro, sed ex universa Sabaudia conueniebant. Rebus atitem sic fœliciter procedentibus fœliciter etiā Roma rediit Ioannes Franciscus Salesius legatione suâ optimè functus, qui ad sanctum fratre suum multas litteras multorum Cardinaliū & virorū illustrium, in primis autem has quæ legationem spectabant suam, ab Hieronymo Cardinale Pamphilio attulit. Per illuſtris ac Reuerendissime Domine. Admodū Reuerendus Dominus Ioannes Franciscus Salesius Ecclesiæ tuę Canonicus & Amplitudinis tuę Procurator. Beatorum Apostolorū limina superioribus diebus piè ac deuotè visitavit, ac detuæ Ecclesiæ statu relationem præclarissimè exaratam exhibuit, qua neque de Clero & de religiosorum ordinum familiis, de Parœciis, & cæteris Ecclesiis dilucidiūs neque de abusibus, corruptricibus ac hæresibus copiosiūs, neque de remediis ac Orthodoxæ doctrina Ecclesiastæ restitutione prudentius ac vigilanter perscribi potuit. Enītē in universa ea relatione Amplitudinis tuæ vehementissimum in emendandis lapsis moribus studium, in obviandis pro Dei gloria locis asperis ac difficillimis labor, in procuranda animarum salute ardor, atque contentio infatigabilis. Quæ omnia sacram Congregationem Cardinalium Concilio Tridentino interpretando, atque Prælatorum sacra limina visitantium postulatis audiendis Præpositorum, maxima iucunditate spirituali persuaderunt, illud nimirum respicientem, diuina factum esse prouidentia, ut isti ægræ, ac nutanti Christianæ Reipublicæ parti, tan-

*Franciscus  
Academie  
initium  
datur.*

*Epistola  
Cardinalis  
Pamphili  
ad Fran-  
cisum.*

ti, tantæ pietatis, zeli, virtutis ac sollicitudinis contigisse Pastorem, vt de animabus istis, meliora quotidie, Deo dante, sperare possit, iamque pro certo habeat, sanas oues sub tali Pastore ægritudinem non contracturas, imò & quotidie plures ex ægris, veræ Catholicæque religionis sanitatem, quod iam multæ sacris concionibus permotè fecerunt, aliquando recuperaturas. Quantum verò pertinet ad præcipua remedia, quæ relatione prædicta Amplitudo tua postulauerat, quid egerint Illustrissimi Patres, & quām promptè apud Sanctissimum Dominum nostrum tuas petitiones adiuuerint, quidque profecerint, ex ipso Procuratore, atque ex ipsis Diplomatibus quæ hinc propediem mittentur, ipsa cognoscet. Interim Illustrissimi Patres Amplitudini tuæ egregiè in vinea Domini laboranti diuturnam incolumentem precantur. Romæ, die trigesima Aprilis anno millesimo sexcentesimo septimo. Frater studiosissimus Hieronymus Cardinals Pamphilus. Eodem tempore à summo venere Pontifice literæ, quibus tandem Fullienses Monachos volebat sua Sanctitas Abundantiaæ colloccari, & Salesius statim in Caballium profectus, tum per se qui Cōmissarius Apostolicus erat, cùm per suum Generalem Vicarium quem ad id subdelegarat, In ea Abbatia Ordinem Diui Augustini perpetuò suppressit & extinxit, saluis tamen & exceptis nomine, titulo, & dignitate Abbatis & mensæ Abbatialis. Omnes & singulos Canonicos eiusdē Monasterij, eo excepto cui cura animarum Parœcianorum imminebat, & qui eam exercebat personaliter amouit, necnon ex ipsis Thomam Bidalem & Ioannem Cornutum Monasterio Sixensi, Iacobum Compesium & Franciscum Torentium Monasterio Pellionensi, & Ioannem Torentium Monasterio sancti Iorij Diœcesis Gratianopolitanæ assignauit, & distribuit, relictæ culibet pro vietu & vestitu, aliisque necessariis usibus annua pensione quadraginta aureorum, ex fructibus & prouentibus mensæ Conuentualis ipsius Monasterij Abundantiani ad vitam, & ipsum Monasterium cum omnibus iuribus Congregationi Beatæ Mariæ Fulliensis ordinis Diui Bernardi perpetuò concessit, statimque pro ea Congregatione Ioanninus Gayus Sacerdos procurator inductus est in possessionem. Opus planè eximium, & quod cæteris Monachis disciplinæ religiosæ oblitis terrorem incusit, & stimulum addidit, vt nisi pariter cuerti & dispergi vellent,

Franciscus  
Fullienses  
Abundan-  
tiae collo-  
cat.

Qq 2

conuerterentur. A gebatur Maius & ipse præterea Salesius componendis rectè Domus sanctæ Tononensis rebus non sine labore vacabat, sed & in maiori æde quo pietatem inter filios suos, quos verè in Christo per Euāgelium generat, nutriri, foueret,

*Franciscus  
Sodalita  
tem SS. Sa  
cramenti  
Tononi re  
staurat.*

Fraternitatem Pœnitentium vtriusque sexus in honorem Augustissimi Eucharistiae Sacramenti, & gloriosissimæ Virginis Matris, quos cœruleo indui voluit sacco erexit, & ipse se tanquam fratrem primum eorum Catalogo inscripsit. Erecta quidem iampridem fuerat quædam huiusmodi Societas, sed tantâ quâ fulciretur destituta columnâ lapsa languebat. Neque verò id fuit satis, ut nouos fratres ad sedulam animaret pietatem, vti peregrinationem ad Diui Claudijs instituerent persuasit, sed quâ viâ quæstiō non minima: interdictus enim Geneuā transitus, alias transeundus lacus erat & per agri Vallensis medium inter Hæreticos progrediendum. Quo pacto autem id erectâ Cruce fieri poterat? Minimè tamen pertimescendum esse inuocatâ Salesius Dei ope censuit. Superato igitur lacu duxit eos pedites per des ringentibus licet ac attonitis hæreticis erecto triumphali redēptionis humanæ signo ad campanularum sonitum, & vbi quiescendum tantisper erat sacris eos reficiebat adhortationibus: sicque reduxit feliciter quadringentos plusquam homines, vtriusque sexus. Penè à reditu fixerat pedem, cùm ab Henrico Allobroge Duce Nemorosio venere ad eum litteræ Lutetiæ Parisiorum decimo Calendas Iunij datae, quibus & Annæ Atestinæ Ducis Matri obitus nunciabatur, & rogabatur ipse tantæ Principi iusta funebria reddere, statim ac in urbem cadaueri aduentaret: nam præterquam quod Ducibus Nemorosis ex more Anicij tumulus est, ea peculiariter sepulturæ sua locum Aniciensem Beatæ Mariæ Virginis ædem elegerat. Rediit igitur confessim Tonono Anicium Salesius, & septimo Idus Iunij suo cum Clero, & Urbano Magistratu nec non Nobilium Gebennianorum Falcinatumque caterua ad duo milliaria cadaueri obuiam processit, quod ingruente iam nocte sed vincentibus noctem facibus pullatæ Rhedæ impositum in ædem delatum est. Ortâ luce inter funebres cæremonias in funeris Principis laudem quam sanè merebatur egregiam, & animæ commendationem, elegantissimam Orationem habuit, (licet ab iis Rhetoricis actionibus in quibus plerunque adulatio regnat, animum se habere

*Franciscus  
ad Diui  
Claudij  
pedes pere  
ginatur*

*Franciscus  
Duci Ne  
profecta  
fun-brin  
persoluit.*

re alienum diceret ) adeò ut stuparent omnes tantam in tot rebus distracto Präfule eloquentiam & oris florere facundiam ; & relatione habitâ Dux eum illicò suæ gratitudinis per nouas litteras certiorem fecit , & funebrem in Matris obitum mandandam typis Orationem audiissimè postulauit. Hoc autem exacto officio Salesius perrexit Tononiensibus rebus iucumbere, siquidem visis Apostolicis litteris præterito iam anno datis, & conuocatis ex Clero Vespasiano Agacia Abundantiano Abate, Ludo- uico Salesio Cathedralis Ecclesiae Präposito , Patre Abundio missionis Capucinianæ Superiore Cherubino Maurianensi, Claudio Grande, Nicolao Gotrio Doctoribus Theologis, & Ca- thedralibus Canonicis, & Baltazare Maniglierio Curione Serra- uallenſi, sanctæ Domus Propræfecto; ex Laicis verò Thoma Ber- gera Villarsij Domino, Mauritiano Lazaranóq; Equite & Clau- dio Marinio in Caballiana Prouincia Procuratore Principali: de- clarauit & decreuit Prioratū sancti Hyppoliti Vrbis Tononiensis eidem sanctæ Domui perpetuò & inuiolabiliter vnitum. Eam- dem sanctam Domum Militiæ sanctorum Mauritij & Lazari non vnitam neque annexam , aut vt vocant incorporatam , sed duntaxat associatam , ita vt Crux Mauritiana ab Sacerdotibus domus delata, nihil aliud quam associationem mutuam & reci- procām significet , quia scilicet in eundem tendunt finem , qui est exaltatio fidei, & Hæreticorum reductio , diuersis licet viis; nam id agit Militia per arma exteriora , domus autem per spiri- tualia. Sacerdotes nihilominus sanctæ domus sub ordinaria sua & successorum Gebennensium Episcoporum, iuxta Canones & sacrorum Conciliorum decreta, Iurisdictione & autoritate re- stare. Sed associationis huiusmodi vigore sacram Militiam (vti maioris potestatis) sanctæ Domus Proteccricem deinceps futu- ram. Quamobrem vnum ex Equitibus Conseruatoris Domus il- lius nomen habiturum. Reciprocè Domus Sacerdotes ad preces & Orationes ad Deum pro piis Militiæ consiliis & felici statu teneri. Bona tamen & reditus sanctæ Domus nunquam censem- posse ad sacram Militiam, quo quis modo spectantiā. Atque re- bus sic constitutis præstitoque ab Thoma Bergera iuramento eum Conseruatorem & Baltazarem Maniglierum Präfectum salutauit , post aliquot verò dies , septimo calendas Septembriis Prioratum Beatæ Mariæ Cillingiaci ordinis Cluniacensis visita-

*Franciscus  
Prioratū  
S. Hyppoli-  
ti . Do-  
mui Tono-  
niensis unit.*

*Sacerdotes  
Tononiensis  
Domus  
sub Epi-  
scopo.*

uit. Quo tempore cum ab Anastasio Germonio vtriusque signaturæ in Romana Curia Referendario, ac postmodum Archiepiscopo Tarentasiensi accipisset, motam inter Patres ordinis Prædicatorum & Societatis Iesu in Hispania quæstionem grauissimam de auxiliis gratiæ, id est de modo quo disponit nos Deus ad recipiendas gratias suas & auxilia supernaturalia in iustificatione nostra, alij enim libero hominis arbitrio tribuebant quod alij Diuinæ gratiæ. Præsul prudentissimus quidnam circa hæc sentiret rescripsit & Germonius sancti epistolam non dubitauit coram summo Pontifice legere. Pontifex ampliorem sententiam cupiens sed valde quæ breui scripta fuerant delibans, vti quid ea de re sentiret declararet, petiit per litteras tum ipsius Anastasij Germonij cum Cardinalis Arrigonij, & Salesius rem prout deinceps suis in libris tractauit agens subiecit. Periculosisissimam esse quæstionis illius disceptationem, & quæ suis in extremitatibus hæreses haberet subiectas, & proximas, quamobrem qui in iis opinionibus stat ( inquit ) videat ne cadat. Porro alia esse quibus gemebat Ecclesia, & quibus potius incumbendum esset quam elucidandæ quæstioni illi, cuius elucidatio nihil boni Reipublicæ Christianæ allatura esset, mali vero nimis: quandoquidem ad malum prona essent tempora, subtilissima autem illa ingenia Dominicanorum & Iesuitarum ad concordiam breui ventura. Scripsit & fusè ad Sauonensem Episcopum, quem apud Serenissimum Duxem Pontifex Nuntium allegarat, tantumque effecit ut consideratis ponderatisque eius sententiis tandem Iesu Christi Vicarius cui hoc incumbebat vniuersum onus & his & illis silentium imposuerit mirabili prorsus de eius sapientia & prouidissimo iudicio exhibito testimonio. Quidquid esset tamen de Dominicanorum & Iesuitarum controvërsiis filiationis litteras & participationis omnium bonorum quæ in toto sacro Prædicatorum ordine tierent à Ludotico Ystella Valentino Generali Vicario decimo quinto Calendas Octobris Romæ datas accepit, & à Iesuitis variis priuatis litteris mirum in modum cultus est, sed pacificatorem suum omnes agnoscebant, & ipse pergebat inter hæc vti statuerat reliquam suam lustrare Diœcēsim. Nonis Octobris, siue die septima visitauit Ecclesiam Beatæ Mariæ parvi Bornandi, octaua Abbatiam Assumptionis Beatæ Mariæ Intermontij, nona Ecclesiam Beatæ Mariæ Magni Bornandi, nec non

*Franciscus  
Romam  
scribit pro  
questione  
de auxi-  
liis.*

*Franciscus  
Domini  
Canus.*

*Franciscus  
pergit ad  
Liaceſſ  
visitatio-  
nem.*

non sancti Ioannis Effixiorum, & facillum in honorem Beati Petri  
 tris Petri Fabri Primi Sacerdotis, Theologi, & socij Dñi Ignatij  
 Loiolæ Societatis Iesu fundatoris erectum, atque ibi scire & vi-  
 dere voluit paternam Domum & posteros consanguineos tanti  
 viri multaque in eius laudem effudit siquidem illius vitæ & re-  
 rum gestarum historiam à Nicolao Orlandino eiusdem Societa-  
 tis Theologo conscriptam, & posteà à Typographo Petro Ri-  
 galdo Lugdunensi dedicatam sæpiissimè perlegebat, necnon le-  
 gendo (ut & in Epistola fertur) patriæ gratulabatur quod in So-  
 cietate Iesu duos Pharus Fabrum & Iaium mundo accendisset;  
 decima sanctæ fidei Clusæ loci-Dei; vndecima sancti Petri Ma-  
 nigodi; duodecima sancti Mauritij Vallis, decima tertia sancti  
 Nicolai Cletarum; decima quinta sancti Mauritij oppidi Tho-  
 ni, & sancti Petri Balmæ. Thoni autem cum pernoctaret hospitio  
 exceptus in ædibus viri Nobilis Herculis Peronij quas locato Pe-  
 trus Critanus Curio teinebat, magnis nocturnis fragoribus tota fa-  
 milia conturbata est: interrogavit mane factò quidnam sibi vel-  
 let? & quænam horum fragorum causa esset, retulit Curio im-  
 portunam esse lamiam, quæ totam aliquando euertere videretur  
 domum, aliquando autem mille ludicris occuparetur: quippe quæ  
 pulsandis organis quæ habebat, nemine vidente neminéque mo-  
 uente folles vacaret, & subdidit. Præterita Quadragesima Con-  
 cionatorem ibi habebamus Egregium ex Capucinorū Ordine, is  
 cum sua Concionuni Cōmentaria fortè super mensam reliquis-  
 set, clauso ostio abstulit ea lamia: instante Concionis tempore  
 quererebat ea Pater ad memoriam adiuuamen, frustra tamen. Vi-  
 gebat Campana, non inuentis, Concionem & sanè efficacissi-  
 mam habuit, ecce autem cum redux esset in cubiculum com-  
 menraria sua in eodem iuuenit loco in quo antea tandem ea que-  
 fierat. Longum nimis esset ludicra quæ hic agit quotidie recēse-  
 re. His auditis Salesius afferri sibi stolam & aquam Iusticam  
 iussit, tum exorcismis adeò fatigauit lamiam ut profligauerit, nec  
 ullus vñquam deinceps auditus est in ædibus fragor. Visitare ve-  
 rò perrexit decima sexta sancti Stephani Dingiaci & Prioratum  
 sancti Clari, decima septima Beatæ Mariae Alexi, & sancti Petri  
 Bluffiaci, decima octaua sancti Mauritij Mommini; decima nona  
 sancti Mauritij Doussardi, & sancti Martini Caballinæ. Vigesima  
 sancti Vrsi Tulliæ, vigesima prima sancti Mauritij Tallorianum

&amp; Prio

*Franciscus  
quid de  
Fabro Ie-  
suita.*

*Franciscus  
Lamiam  
abigit.*

& Prioratum Conuentualem Beatæ Mariæ eiusdem Oppidi Ordinis sancti Benedicti; vigesima secunda sancti Iuliani Mentonis, vigesima tertia sancti Eugendi Nauesij & Beatæ Mariæ Villæ, vigesima quarta sancti Mauriti Olleriarum, & Auierni, vigesima quinta sancti Eucherij Groësiaci; vigesima sexta sancti Ioannis Baptistæ Aquariarum, vigesima septima sancti Petri Villiaci Bouereti & sancti Laurentij Mentonati in Bornis, vigesima octaua sancti Ioannis Baptiste Arbusigniaci, vigesima nona sancti Martini Muræ & sancti Andreæ Essersi, trigesima sancti Petri Moneterij & sancti Georgij Mornæi: sed dum hæc agit fœliciter; ecce Salesio nuntius venit, qui fratres conflictari refert ob acceptum de Ioannæ Salesiæ Totis apud Heduos obitu triste nuntium: Quapropter si vellet Matrem valere, sua præsentia reficiendam esse. Perculit hæc res constantem quamvis Præfulis animum

*Franciscus  
de sua fo-  
roris Ioan-  
na obitu  
tristis.*

functam enim puellam sororem suam tum ob naturam cum ob eximias virtutes quibus multam de se spem dederat, tencrimis affectibus prosequebatur. Verumtamen in æternæ Dei prouidentiæ quieuit placitis, & flebili Parenti consolationem daturus non distulit Salesium proficisci, vnde postea lugubrem hanc historiam ad Fremiotam scripsit. Num est rationi cōgruum, ô filia. sanctissimam Dei voluntatem fieri, in iisque diligè què ac in aliis, sed citò tibi dicere debeo optimam Matrem meam hunc bibisse calicem constantissimè, & de eius sanè virtute multam nunc existimationem habeo, licet enim de ea benè sentirem, nunc tamen creuit opinio. Die Dominica accersiri curarat frater meum Canonicum & quādoquidem hesterna eum nocte cum cæteris fratribus valde mœstum animaduerterat dixit ei. Tota nocte delirati filiam meam Ioannam obiisse. Dic quæsumus ita est? frater qui aduentum meum antequam quidquam referret expectabat, tempus adeo videns propitium porrigendi calicem ei, & quod in lecto adhuc suo iaceret. Ita est, inquit, Mater, & hoc absolute: neque enim ut aliud adderet satis virium habuit. Tunc Dei voluntas fiat, inquit, bona Mater, & per spatium aliquod temporis abundanter fleuit. Vocata deinde Cubiculari ministra Nicolæa Rollanda, Volo surgere, inquit, ut in facellum eam fusum preces pro filia mea, statimque quod dixerat fecit, ne minimum quidem impatientiè verbum, ne minimus quidem nitidus oculi qui inquietudinem denotaret, mille benedictiones

Deo,

Deo, mille ad voluntatem eius resignationes nunquam tranquilliores dolorem vidi. Tantum lachrymarum quantum mirum, sed hoc omne præ cordis teneritudine absque vlla ferocitate. Attamē charissima filia erat & corculum. Num verò hanc Matrem amare debedo? Heri, qui dies Sanctis omnibus festus erat vniuersitate familiæ magnus Confessarius fui & cum sanctissimo Sacramento aduersus omnem tristitiam cor huius Matris sigillaui. Non ignoro autem te interrogaturam, tu verò vt te gesisti? Ita: cupis enim scire quod facio. heu filia! Nimis ego homo sum, liquefactum est cor meum plusquam vñquam cogitassem, sed ex veritate Matris mœstitia & tua multum addiderunt, timui enim cordi tuo, & Matris. Cæterum autem. O viuat Iesus! Diuinæ semper prouidentiæ partibus adhærebo, nihil non bene facit & de rebus omnibus disponit ad melius. Quanta huic filiæ fœlicitas vt rapti sit à mundo ne malitia mutaret intellectum eius, & vt ex hoc cœnoso loco euaserit antequam coquinata esset, fraga & cerasa ante pyra Bergomia & Cestiana mala colligūtur, sed quia id eorum tempus postulat. Sinamus. Deus colligat quod in suo pomo plantauit. Omnia ad tempus accipit. Cogitare potes, ô filia: quanto cordis affectu hanc diligebam filiolam. Eam Christo genueram, ad sacros enim fontes eam manu propria lauerā quatuordecim circiter ab hinc annis, & prima fuit Creatura super quam Sacerdotij meum ordinē exercuerim, eius spiritalis Pater eram: & vti aliquid ex ea formarem boni mihi ipsi pollicebar, & sanè quod tua esset mihi charior erat. Nihilominus ô filia in medio cordis mei carnei quod adeò ob hanc mortem percussum est, nescio quam sentio dulcedinem, tranquillitatem & quietem animi in Diuina Prudentia, quæ meam in mœstitia animam reficit ac recreat. Mitto ad te symbolicam gentis nostræ tessera, quandoquidem id cupis, & iusta funebria probo; verumtamen absque magnis pompis, nisi iis quas Christiani ritus exigunt, ad quid enim reliquum? Omnium postea sumptuum recensionem ad me mittes, sic enim volo, & nos hic interim pro ea orabimus. Non mittemus pro quadragenario: haud enim tot mysteriis opus est pro filia quæ nullius erat in hoc mundo dignationis. Satis es set ad irrisionem. Cognoscis me, simplicitatem amo & in morte & in vita. Nomen ædis in qua iacet scire lætabor & Patroni, & ecce omnia quantum ad eam rem. Hæc Vir Dei scripsit. Atque

*Francisci  
modestia.*

Rr

*Continuat  
visitatio-  
rem.*

refecto Matris animo ad opus rediit suum, visitauitque quarta Novembris die Ecclesiam sanctæ Consortiæ Sappæ, & sancti Christophori Vouræi: quinta sancti Martini Alonzerij & sancti Donati Cuuatti, sexta Beatæ Mariæ & sancti Theoduli Villiaci pillosi, eadéinque sancti Eugendi Aurignerij, septima Assumptionis Beatæ Mariæ Cersiaci, & sancti Iuliani Verierij, octaua sancti Benedicti Choiaci. Nona sancti Martini Magnæ Balmæ: decima sancti Petri Sattonæi & sancti Dionysij Misigniaci, duodecima sancti Hilarij Musiegij & sancti Aquilini Frengiaci. decima tertia Assumptionis Beatæ Mariæ Chiffenazij: decima quarta sancti Stephani Vanziaci & Beatæ Mariæ Clarafonti: decima quinta sancti Martini Arcinæ & sancti Vincentij Elosia: decima sexta Prioratum sancti Nicolai quercus Ordinis Cluniacensis & sancti Germani Ecclesiam sub Rupe necnon & sancti Eugendi Franclenti: decima septima sanctæ Magdalena Sallongiæ & sancti Ioannis Baptistæ Vetrenti, necnon sancti Desiderij Baffiaci: decima octaua sancti Desiderij Vsinenti & sancti Clari Cologniaci: decima nona Beatæ Mariæ Droësiaci: vigesima sancti Stephani Claromonti & sancti Ignatij Chilliaci: vigesima prima sancti Georgij Mentonæi & sancti Andreæ: vigesima secunda sancti Mauritiij Lornæi & Prioratum Beatæ Mariæ Bonæguettæ ordinis Cluniacensis: vigesima tertia sancti Romani Syonis. Hinc rediit Anicum ad Conciones Aduentus Dominici. Sequenti anno qui supra sexcentesimum octauus fuit, decima septima Februarij visitauit Parœcialem Ecclesiam sancti Mauritiij Torenti in qua & Baptizatus & in Episcopum fuerat consecratus, sacrâque Quadragesimam Rumilliaci quod Sabaudiæ oppidum est ad Cheranum fluuium in amona planicie situm concionibus exegit. Ibi præter quotidiana exercitia quæ sui erant muneras puellam quamdam à Cacodæmone pessimè vexatam liberavit dimisitque statim ac exorcismorum fulmen exeruit, Matri, in cuius præsentia omnia siebant reddens, dumque vacauit à Concionibus decima quinta Martij visitauit Ecclesiam sancti Mauritiij Bouciaci & Marcellazi necnon & vigesima nona sancti Petri Salesij. Superatis vero festis paschalibus dum Rumilliaco Anicum redit, obuiam habens Claudium Ludouicum Nicolaum Coësum Talloriensem Ordinis Diui Benedicti Religiosum, reuertor à meis deliciis ( inquit ) Populum docui facilem, humilem, & bene

*Franciscus  
Rumillia-  
ei quatra-  
gesimam  
Conciona-  
bus pera-  
git.*

*Prælara  
eius ver-  
ba.*

bene affecto erga numen animo : in magnis vrbibus regnat plerumque apud potentes viros superbia, adulantur nimium sibi, at in his oppidis & pagis mei sunt, audiunt enim audie & cum mentis humilitate verbum Dei. Hæc circiter tempora venere Geneuâ Anicium ad inuisendos affines & cognatos mulieres duç Genueenses Simonia Galla & Ioanna Degalliona in sua hæresi pertinacissimæ, quas cum ex earum curiositate Nobilis Matrona Aniciensis Lauallia Salesio præsentasset, fortè in res controueras deuentum est , & Salesius quidem mira cum perspicuitate omnia extricabat, Caluinianosque cōfutabat errores: verum illæ animos obstinabant adeoque absque vila conuerisionis spe tunc primùm recesserunt. Vbi verò in diuersorium reuersæ quod apud Ioannem Rogem elegerant, propositis nonnullis difficultatibus angi cœpere, conueniendus iterum Salesius fuit, & ecce cœlesti lumine statim illustratae non prius discesserunt à Præfule quam abiurata Hæresi Catholicam fidem fuerint amplexatae , & postmodum in honestas ambæ familias per matrimonium traductæ reliquos vitæ dies cum omni pietate transegerunt. Sed otium quod iam ex animi consilio librorum compositioni captare incipiebat Salesius Serenissimi Ducis litteræ fregerunt, quibus iterum ad res sanctæ Domus Tononiensis iubebatur cum Escheriano , in supremo Senatu Præside & Vectorio ex Magistris Auditoribus Curiæ Rationum Sabaudiæ in Caballium reuerti. Paruit , & dum iter facit, diuertiturque fortè ad refectioniculum apud amicissimum sibi & antiquæ necessitudinis Bernardum Monjonerium Machiliacensis Ecclesiæ Curionem , rem miræ virtutis operatus est. Apposita ex famuli inaduententia salis loco farina alba fuerat : bonus Præful tanquam si sal fuisset cum farina illa carnem suam condiebat. Comites qui ad primum morsum statim errorem detexere , expectare stupentes cœperunt quidnam tandem ageret vel diceret, & ipse sermonibus intentus pergebat, demum cum iam vehemens risus in ora omnium ascenderet. Quam dulce sal hoc (inquit unus) attamen saccar non est, farinâne fortè esset ? tum & ipse subridens Præful, ego verò, inquit, piatabam reuera sal esse, & perinde mihi fuit. Impetrata non ægrè à tam facilis Præfule Curio via contintiantē dimisit. Tononi varia negotia quas annus coegerat exceperūt quibus fec. liciter ad terminū reductis ductam ad se ex Falcinatum partibus

Franciscus  
duas mu-  
lieres Ge-  
neuenses  
conuerit.

Res mira  
temperan-  
tia a Sale-  
sio patrata.

*Franciscus  
famnam  
à demonū  
vexatione  
liberat.*

Huguettā Claudij Iordani Castillionēs Eliā à Roberto Iordanō fratre non mora à Dæmonū vexatione multis corā testibus liberauit & sequuta est aetū hunc insignis duarū ouium quæ per hę resim abetrauerant ad Ecclesiæ caulas reuocatio. Claudij Boucardi Virdunensis Theologi Doctissimi qui Laufannæ Philoſphiā & Mathematicas publicè docuerat, & Petri Gilletæ Sacerdotis Nicæni Salyi. De quibus ipse Salesius ait. Hei! nō quod vñquam de Catholica fide malè ſenſiſſent aberrauerat, ſed libertas iuuētutis nimia & concupiſcentia carnis eos perdiderant! Et ipsi quidē ſuæ cōuerſionis historiā edito libello & Reipublicæ Bernensium miſſo, promulgarunt eo ipſo die Dominico decimo ſeptimo Calendas Iulij, quo per publicam Catholicæ fidei profeſtationem & Confessionem ante Maius altare Ecclesiæ ſanctæ Domus Tononensis eos Salesius Gebennensis Episcopus recepit. Iam Tonono rediens die ſecunda Iulij visitauit Eccleſiam ſancti Martini prope Anicium & ſancti Ioannis Baptiſtæ Chauornæ, ſed vbi in vrbem appulit grauis eum incessit mentis afflītio. Quippe Medardus Virdunensis Ecclesiæ Canonicus Româ rediens nuntiauit accepiffe ſe ab Illustrissimo quodam Praelato ſummum Pontificem valde in eum fuiffé indignatum, eo quod per Cherubini Maurianensis litteras, libellos multos à Geneuatibus prodire quotidie in Gebennensem Diœcēſim quibus vacillatēt, imò turpiter cespitarent multi, accepiffet: voluifet autem huic rei Saleſium incumbere & emergens in eius Diœcēſim daninū aliquibus tandem modis impedire. Christi Vicarium ſibi iratum Salesius intelligens, ſæuo mœrore conflictatus eſt. Non in arguenda Cherubiniani zeli temeritate qua id aetum erat immoratus eſt, quiuis certè aliud haud eam tulifet ſed statim Romanam misit ad Cardinalem illum qui rem retulerat, instruixitque de omnibus ut turbatum Pōtificis animum tranquillaret. Profectò ( inquit ) ſi res ita haberet, iuſtissimè non tantum, indigaretur in me ſua Sanctitas, ſed negligentiam meam, imò verò proditionem caſtigaret. At in rei veritate dicō: cum generalem Diœcēſis meæ viſitationē nulla prætermiſſa Parœcia penè exegerim, nullū omnino reperi hæreticū in parœciis quæ à Bernatibus & Geneuatibus nō fuerūt occupatæ, nullū librū prohibitū, antiquis nōnullis exceptis qui ex mera negligētia & contēptu in alioius domus profundo puluere reſtabant & Catholici nostri

tancis

*Franciscus  
dues Sacerdotes  
ab hæreſi  
renovat.*

*Francisci  
modestia  
ob iratum  
in ſe Pon-  
tificem.*

tantis anguntur scrupulis, ut cum de libro aliquo dubitant, vel in ignem projiciunt vel deferunt ad delegatos. Verum est, Genuæ fabricari libellos multos pestilentissimos. Sed quod Sabaudi nostri eos legant nullo modo verum est. Fateor postea me non tantâ vti diligentia quanta necessarium fortè foret, verum tamen in ea qua secundum tenuitatem meam vti possum fidelis sum & sincerus, & in me nec perfidia nec animi defectus, siquidem virtutum & insitæ dotis reperientur. Obscuro te autem Illustrissime Domine, vti hilaritatis mihi in afflictissima hac Provincia necessariae Protector esse velis: pendet verò ex eo hæc hilaritas, ut sciam Sanctam Sedem de actibus meis non contristari, ut à generali illa sua erga inferiores benevolentia non me excludat. Porrò ex his verbis afflictissimum animum videre erat. Sed breui responso accepto aliter iam omnino Pontificem credere, imò & eum & magnarum eius virtutum, sibi etiam pridem cognitarum fama, & opinione, tenerrimis complecti affectibus, pristina illicò serenitas illuxit. Nō multos post dies ad Monasterium Monialium Benedictinorum Putei Orbensis Apostolicis litteris se conferre iussus, ineunte Augusto ad Heduos iterum Burgundiones, per Bugensem agrum & Sebusiam viam iniit. In itinere, cum accepisset viros nobiles quosdā & magnæ dignationis Dynastas, longis iam controuersiis & litibus sibi inuicem esse infestos, ut eos conciliaret, eorumque lites componeret, trium dierum spatio datâ operâ, in Sanrambertino oppido monachum traxit, & ruerâ composuit, non sine Iuris consultissimorum viorum admiratione, qui suam iam sèpè operam luserant. Perrexit igitur, & Monialibus Ordinis sancti Benedicti Abbatia Putei Orbensis Diœcesis Lingonensis, quæ sacris monitionibus & restituendis institutis plurimum indigebant, hæc salutaria initii consilia præscripsit. Nulli viro intrare chorū, claustrum, aut dormitorium conclaue liceat, nisi ex causis, quibus Confessariis, Medicis, Chirurgis & fabris permittitur, in religiosissimis Monasteriis, scilicet cum id vera necessitas exigit. Mulieres tamen ybique intrare poterunt, sed non in dormitorio cubare; & Moniales egredi intra Monasterij septa poterunt, dummodo binx̄ exeant; nec in domos Sacerdotum, Receptorum, & aliorum virorum intrent, quandoquidem nulla ad id esse potest necessitas; at verò periculi multum. Licebit item extra Monasterium

*Franciscus  
lites ma-  
gni mo-  
menti comi-  
ponit.*

*Franciscus  
confitit  
dat Or-  
bensibus  
Moniali-  
bus.  
Claustrū.  
Egressus.*

*Recreatio.*

egredi in campos & deambulatoria proxima ad recreationem dummodò quamplures simul sint, nec se ab inuicem separant, sed intrare & manere in choro dum diuina peraguntur officia; nemini, nisi fortè magnæ alicuius & bona notæ fœminis, lictum sit. Quantum ad visitationes à Parentibus, consanguineis, amicis & aliis adsignabitur triclinium aliquod extra claustrum, in quo fieri possint, quò tamen Moniales non eant, nisi duabus sororibus ab decentiam sociatæ, Cui rei hortus domui Abbatissæ contiguus aptus esse potest. Nunquam in vno loco solæ videantur, licet solæ eos alloquantur, qui ad eas venerint, interim dum sociæ priuatim cum omni modestia occupabuntur. Quantum ad Monialium egressum in Consanguineorum aut Affinium domos & alia loca, necessarium esset, ut prorsus interdicerentur: At quia durum ni mis videtur aliquibus, oportet rarissimè quantum fieri poterit hoc esse, quandoquidem egressus huiusmodi nunquam absque notabili animi distractione, & videntium scandalo, fiunt; Cognatiq[ue] plerunque cuperent, Religiosas suas suis in Monasteriis in pace remanere, ut & plurimi satis liberè dixerunt. Necessarium esset ut in loco aliquo è choro visibili, aut potius in choro ipso tribunale confessionis erigeretur, essetque in eum modum fabricatum, ut nec Confessarius Moniales, nec istæ Confessarium videre possent, ob multas rationes. Distinguenda sunt Sancta Sanctorum à choro clathris ligneis, aut ferreis, in quibus porta sit, per quam egredi Religiosæ possint, ut se ad communionem offerant, vel Sacerdos intrare ut ad eas deferat. Nisi sic facta esset separatio, ut religiosis ordine in longum dispositis Sacerdos Communionem commodè inter columnas exhibere posset, quod sanè & decentius & facilius pro actionis grauitate videretur: sicut etiam si Confessionale ita esset dispositum, ut religiosæ intra chorum essent, Sacerdos extra, ut sit in omnibus bene institutis Monasteriis, & quod fieri potest, si Confessionale in vno separationis extremo collocetur. Necessarium est Priorem vnam sororem, seu Priorissam creari, cui tanquam Abbatissæ locum tenenti cæteræ pareant in illius absentia, & ut fiat, debet à religiosis eligi & ab Abbatissa acceptari & confirmari. Quod si nullam Religiosæ eligere vellent, Abbatissa eam absque electione instituere posset. Atqui talis capienda est cui religiosæ obediere, & quam revereri causam habeant: tenebit ea semper primum

ab

visitatio-  
nes.Confessio-  
nale.

Prior.

ab Abbatissa ordinem, in cuius tamen absentia, non eius sedem  
 occupabit, sed eam, quæ ab Abbatissæ sede prima est. Singulis  
 quibusque diebus Veneris ad capitulum (ut vocant) conuenient,  
 nisi forte occurrentis alicuius festi solemnitas impediret, tunc  
 præcedenti die conuentus fiet. Legetur in eo aliquod Constitutionum caput, vel liber aliquis, qui de disciplina religiosa tractet,  
 tum de deserti officij & regularis obseruantiae culpis confere-  
 tur, & vbi notatæ fuerint, de remediis adhibendis cum omni sin-  
 ceritate & charitate. Quantum ad pensiones, omnes eas ad Su-  
 perioris dispositionem remittant, quæ hoc modo, quidquid eis  
 fuerit necessarium, curabit subministrari. Quod verò ad Sorores  
 illas, quæ pensiones huiusmodi impræsentiarum remittere no-  
 lent; Diuina in eis inspiratio expectanda erit. Et hæc pro eo Pu-  
 tei Orbensis Monasterio. Quæsi Moniales spreuerūt, viderint, an  
 apud Deum malè habeant. Sanè reformationem, Rosa Burghe-  
 sia exoptabat, & diu per litteras rogauerat idcirco Salesium, qui  
 Diuionem perrexit, & lites quasdam magni momenti quas-  
 que in immensum crescere rebantur omnes, inter Moniales  
 Carmelitanas discalceatas, & Nobilem quamdam fœminam,  
 non sine labore composuit. Interea Fremiota de mundo con-  
 temnendo ultimum decretum habuit, & recedere statuit in Sa-  
 baudiā, cui rei prætexta causa fit, Matrimonij propositio  
 inter Bernardū Baronem Saleſiū & Torētinum Episcopi Magni  
 fratrem, & Mariam Amatam Rabutiniam Chantalij Baronis &  
 Fremiota filiam. Visa omnibus luculenta, opimaque pro utroque  
 conditio, sed qui summa afficiebantur latitiā: Salesius, & ipsa  
 Fremiota. Et ille quidem Montelonem statim profectus, coram  
 ingenti Nobilitum turbâ, sponsorum mutuos consensu die deci-  
 ma tertia Octobris accepit. Exhiberi nuper ei curauerant Sere-  
 nissimi Principes Albertus Archidux Austriacus, Rodolphi &  
 Matthiæ Cæsarum frater, & Ysabella Clara Eugenia Belgarum  
 Princeps & Comes Burgundiaæ litteras Apostolicas Comissio-  
 nis super controuersia inter se & Clerum Comitatus Burgundiæ  
 ratione aquarum falsarum quas vulgo Murias nuncupant, in  
 quadrantes, & alias minores partes diuisarum, scaturientium &  
 prouenientium ex puto inferioris oppidi Salinarum, & ex qua-  
 rum decoctione sal conficitur, diffinitiè iudicanda, vñà cum  
 Basileensi Episcopo, in eam etiam rem ab Apostolica Sede com-  
 missio-

Conuen-  
tus.

Pensiones.

Matrimo-  
nium Ber-  
nardii Sa-  
lesii.

missio. Iudicij locus indictus Balmis Partheniis. Montelono igitur

*Franciscus Lelie.* Sequanos versus viam iniit, & pridie Calendas Nouembris Dolam appulit. Non citius autem ascendit in diuersorium ingruente nocte quam ecce Consules de fausto aduentu gratulabundi cu

etiam ad Concionem craftinam festi Sanctorum omnium rogauere, & promittendum audis supplicibus fuit. Manè factò horâ octauâ à Patribus Societatis Iesu ad eorum Collegium dicitur: circiter sacrum fecit tanta cum populi frequentia, ut stupenda res esset; eo finito octingentis plusquam hominibus manu propriâ, augustissimum perrexit Eucharistie Sacramentum, coactus que fuit in altari esse usque ad horam undecimam. Sumpto prandio, horâ post meridiem primâ, in Magna Ecclesia potentissimam habuit & Doctissimam Concionem de Prædestinatione,

*Concionatio.* & populus qui Angelum de cœlo lapsum videre putabat, ab acclamationibus & plausibus abstinere non potuit. Vedit ibi Miraculosam Hostiam Fauernianam. Hinc Vesunctionem pergens honorificentissime exceptus est, & in sui gratiam Perillustres ac Reuerendi Cathedrales Canonici Sacrofanciam Iesu Christi Sindonem explicarunt. Cōrectauit eam manibus & considerauit attentissime sanctus Antistes prouolutus humillime veneratus est, necnon & in meditatione sua adeò amoris immensi exarsit ignis, dum videret Domini sui plagas & preciosissimum sanguinem, ut bulliente venis omnibus sanguine affectoque ineffabili teneritudine corde, largis oculorum imbris sacram terram consperserit, tum quod Clero & populo accepti tanti beneficij gratias ageret sermone in promptu habuit assumpto themate.

*Vesunctionis adoratio.* Si tetigero fimbriam vestimenti eius tantum, salua ero. Mox ad Iesuitarum Collegium processit, ubi humaniorum litterarum Candidati varia in eius laudem poëmata, Emblemata, Epichemata, Anagrammata panxerunt, decantarunt, & currebant post eum Iuuenes & Virgines, senes cum iunioribus venerabundi, & laudantes nomen Domini, per vicos & compita, nec poterant ab suauissimo eius conspectu auelli: Hinc Balmas processit ubi cum

*Flet praeseneritudo.* Basileensis Episcopus & Partium Procuratores expectabant. Iudicanda res huiusmodi. Hispaniarum Rex, Comes Burgundiae & multæ Abbatiae, Collegiaræ Ecclesiæ, Parœciales, Prioratus, Monasteria, Conuentus, facella aliisque pia loca, multi etiam Nobiles & laici Sequani aquas falsas seu murias in quadrantibus

*Excipitur a jesuitis.* eiusdem

*Rei iudicanda statutus.*

eiusdem inferioris oppidi Salinarum tenuerant & possederant. Horum quadrantium maior pars ad Regem pertinebat. Cùm autem ex quolibet quadrante vix sexaginta duæ vel tres libræ quotannis perciperentur, Ecclesiastici tam modicum prospicentes ex iis quadrantibus, obuenire Ecclesiis prouentum periculumque imminere ne etiam grauius inde accideret, eo quòd sumptus in Muriarum decoctione necessariò impendendi quotidie crescerent & augerentur, & suarum Ecclesiarū indemnitati consulendum, rebúsque suis prouidentum esse censentes, immò cum nulla spes adesset eum redditū augeri posse, suarum Ecclesiarum conditionem meliorem facere cupientes, cum Philippo Rege sub Apostolicæ Sedis placito quadrantes huiusmodi aliásque Muriarum portiones pro annuo centum librarum ex quolibet quadrante censu permutarant. Restabat vt ea rata esse Apostolica Sedes decerneret. Clemens Papa octauus ad rei cognitionem habendam Archiepiscopum & Decanum Bisuntinenses commisit: at sequuto paulò post Philippi Regis obitu ex litteræ minimè Archiepiscopo & Decano exhibitæ fuerant, minuscue ab eis executioni demandari poterant, eo quòd etiam Clementis obitus superuenisset. Cùmque Albertus & Isabella Archiduces Comitesque Burgundiæ eas litteras suum sortiri effectum cuperent, exortis iam ab Regis Philippi obitu variis controvrsiis, quibus deficiente centum librarum solutione redire in suum ius Clerus debuerat, Paulus quintus notis litteris Augustano & Lausanensi Episcopis negotium omne commisit; & quia Ciuitas Augustana à Comitatu Burgundiæ octo dierum itinere distabat, in locum Augustani Episcopus Basiliensis subrogatus est. Cùm autem antequam litteræ subrogationis huiusmodi expedirentur, Lausanensis Episcopus extremum clausisset diem, idem Pontifex Franciscum Salesium Gebennensem Episcopum litteris Romæ apud sanctum Petrum quinto Calendas Februario, anno supra millesimum sexcentesimo octavo, & Pontificatus tertio datis commisit. Igitur ad diem Procuratorum & Causidicorum unusquisque præclarè suas partes egit, & iura omnia exhibuit, quibus auditis & visis quātum satis supérque utriusque parti esset ab æquissimis Iudicibus pronunciatum est. Toto vero quod habere poterat, postquam fusè instructus fuit Salesius, intersticio, accurrentium vnde confessiones audivit, & in hac &

*Franciscus  
cum Basiliensi E-  
piscopo  
optime in-  
dicat.*

Sf

*Moniali-  
bus Bal-  
mensibus  
optima dat  
consilia.*

*Moniales  
Elizabe-  
thanas  
cōsolatur.*

*Continua-  
tio visita-  
tionis.*

*Duos Ge-  
neuenses  
conuerit.*

illa sacra æde concionatus est, necnon & Monialibus loci illius sanctissima disciplinæ Religiosæ consilia ad preces Margaridis Geneuensis eiusdem Monasterij Abbatissæ, & Basileensis Episcopi Cognatae dedit. Quæ quidem Margaris optimo foemina iudicio & singulari pietate, plurima deinceps ab eo per litteras sinceræ pietatis & religionis præcepta extraxit. Cæterum exiguo illo tempore quo apud Sequanos fuit, tantum illorum sibi conciliavit animos quantum dici satis non possit, & omnes tanquam si verus & proprius eorum Pastor fuisset, Episcopum suum vocabant. In reditu cum Salinarum oppidum pertransiret, ostendit quām alienum haberet à curiositate etiam indifferenti animum: nam ut in iis quæ patris sui sunt, ad Christi imitationē esset, non curauit artificiū illud videre mirabile, quo exscaturigine hauritur aqua falsa & in labra diffunditur in quibus coquitur & sal euadit; sed maluit de spiritualibus rebus & regno Patris æterni cum insignis pietatis nobili foemina Andelotia Castello-roleauia cōferre, & sacras virgines Elizabetanas tertij Ordinis Franciscani cælestibus suis alloquiis cōsolari. Discedēti verò quo strā erga tantū Præfulē Albertus Archidux Austriacus gratitudinē testatā faceret, vasariū ei argenteū ad sacellum munis licet inuito dedit, valoris bis mille librarū, sex cādelabra scilicet, calicē, duos vrceolos campanulā, forfices candelarias cum orbe, duos pelues, duos Aquales, duas scutella, & duodecim orbes. In Sabaudiā redux decima quarta Octobris die visitare perrexit Ecclesiā Beatæ Mariæ Bellimontis: decima nona sancti Blasij Aleui & sancti Petri Gruffiaci: vigesima sancti Stephani Viuuij, vigesima prima Prioratū sancti Ioānis Baptistæ Chiezæ & parœcialem sancti Donati Muresij, necnō sancti Martini Chapperiaci & sancti Mauritijs Mōtagniaci: vigesima secūda sancti Syluestri & sancti Pauli Eterciaci, necnon Beatæ Mariæ Chauanodi. Vigesima tertia Prioratum Beatæ Mariæ Louagniaci Ordinis sancti Benediceti Sauigniacēsis. Eadē sanctorū Victoris & Vrsi Nōglardi & sancti Petri Vallium, vigesima quartā sancti Nicolai Altepūllæ & sancti Eusebij necnō sancti Ioannis Baptistæ Thusiaci: vigesima quinta sancti Martini Valleriarū, vigesima sexta Prioratū sancti Martini Počiaci Ordinis sancti Augustini, vigesima septima sancti Petri Espagniaci, vigesima octaua sancti Desiderij Mæi, & sancti Martini Meteti. Anicum reuersus vir Dei duos Geneuenses ad fidem conuertit diūque

diūque deinceps domi suā aluit Ioannem Montouium Tabellionis cuiusdam filium, & Iacobum Gradellum, quibus & in ad-  
discendis artibus sumptus fecit. Eo anno prodiit in lucem liber  
planè aureus, immò pretiosus & desiderabilis super aurum &  
topazion, Isagoge in vitam Deo deuotam, cui sic ille seu potius  
Spiritus sanctus per illum initium dedit. Piscatus aliquando ē sa-  
cro pulpito fuerat ad pīx vitæ desiderium Nobilem animam  
Ludouicam Castelliam Vicedomini Caluomontani Charmoë-  
siaci Dynastæ Coniugem, præclaro & masculo fœminam inge-  
nio, & eius passim interrogatis per litteras seu syngraphos, inte-  
grōsque sēpē de re aliqua spirituali tractatus respondebat. Elapso  
tandem anno multæ chartæ fuerunt, quas cum ea fortè Ioanni  
Forerio Collegij Camberiensis Societatis Iesu Rectori ostendis-  
set, miratus est ille tam sublimia pietatis præcepta, rogauitque  
Castelliam vti voluenda legendāque penitus per aliquot dierum  
spatiū sibi relinqueret. Quo tempore ad Salesium scripsit eden-  
das in lucem chartas illas esse, ad maiorem Dei gloriam & ani-  
marum salutem. Renuit primâ fronte Salesius, qui nihil minus  
quāea fragmenta in publicum spargere cogitarat, habuītque  
se merè negatiū, vt aiunt Theologi. At Forerius vrgere consi-  
lum cœpit, additis etiam suaibis minis mandaturum se typis  
ea quæ penes se haberet, nisi ad formandum suigenij iustum  
volumen ex iis chartis consentiret. Hæsit diu cogitabundus Sa-  
lesius, & diuinam idcircò voluntatem in sacrificio postulauit.  
Tandem in animum venit nihil periculi esse, si postquam tot  
Doctores scriptorésque, pietatē, & (vt Christianè dicitur) deuo-  
tionem procul à sacerdularibus negotiis, in solitudine, in Monaste-  
riis, in austerritate vitæ descripsissent, ipse eam, in aulis, in castris,  
in foro, in compitis, mediōsque inter sacerduli tumultus edoceret,  
ostenderētque dari piè religiosæ vitæ in sacerdulo locum, non se-  
cūs ac dulcibus fontibus medio in falso mari, & Pirauistis inter  
flamas incombustis alis. Referri igitur ad se iussit malè cohæ-  
rentes chartas illas, quippe quæ ex occasionibus ortum habuī-  
sent, relegit, rescidit, addidit, ornauit, distribuit, ac tandem con-  
flauit librum illum quo nunquam hoc in genere præstantior,  
& de quo statim magnus ille Viennensis Archiepiscopus Petrus  
Villarsius testimoniū hoc reddidit. Pius ille libellus tuus (inquit)  
quem recens prælo commisisti, rapit me, inflamat & in ecsta-

Liber Frā.  
cisci Isa-  
gogicu in  
vitam Deo  
deuotam.

*Vt conscri-  
ptus.*

*Vt editus  
& quam-  
obrem.*

*Encomia  
à Villarsio  
Viennensi  
Archiepi-  
scope.*

sim adeò trahit, vt nec lingua mihi suppetat, nec calamus quo  
 affectum ingentem in te meum exprimere queam, ob redditum  
 tam insigne diuinæ bonitati obsequium, & inæstimabile etnolu-  
 mentum iis futurum qui libellum hunc vt decet lecturi sunt.  
 Quid verò aliud à te Gebennensi Episcopo expectandum erat  
 quam opus aliquid inter alia quo Geneuensium erroris & per-  
 fidiæ infamia toti infesta Europæ adduceretur in extermínium?  
 Ad huius rei probationem multa adducit vir Doctissimus, Scri-  
 ptores morales non minus hæresin expugnasse quam Contro-  
 ueristas ostendens. Cùm error non nisi sit materia hæresis, &  
 obstinatio forma, doctrina autem quæ intellectum illuminat, re-  
 medium ad materiam afferat: sed pietas quæ voluntatem flectit,  
 & profligat obstinationem, dominetur formæ quæ præcipuum  
 in essentia tenet, ita vt oporteat vel controversias pietati cede-  
 re, vel eam sibi sociā reddere, & nihil absque ea se proficere pos-  
 se cognoscere; omnis enim peccans ignorans est, & quamuis in  
 syllogismo speculatio possit dicere, Video meliora proboque,  
 quia intellectus vincitur veritate, nihilominus tamen in syllogis-  
 mo pratico se deteriora sequi fatetur, quoniam ab effræni fer-  
 tur concupiscentia. Ita vt cum supercedidit ignis concupiscentię  
 in animas, non viderunt Solem. Itaque instruendam esse volun-  
 tam ( inquit ) vt efficax sit intellectus illuminatio, considerato  
 etiam quod libri pij ab doctrinâ purgatiua incipiunt, vt à prauis  
 habitibus animas exspolient. Sed pergit ad Encomium in alia  
 Epistola. Non diffiteor ( inquit ) me in plurimis societatibus libel-  
 lum tuum Introductionis extulisse, verumramen non mea existi-  
 matio illi indidit existimationem & celebritatem. Volat Philo-  
 thea suis alis, suavis est suo sacchare, suis ornata est coloribus, &  
 diues gemmis, ita vt vino vendibili suspensa non fuerit opus  
 hedera. Lecto etiam eo libro Magnus Monachus Bruno Af-  
 fringuius Cartusiensis Ordinis Generalis Prior, lepidè scripsit ad  
 Salesium, vti deinceps à scriptione abstineret, timens ne per  
 alios fortè libros de tanta existimatione detraheret: breui tamen  
 palinodiam cantaturus. Immensum esset recensere Encomia à  
 Viris Illustribus huic libello & authori ob libellum data, & di-  
 xisse sufficiat quod Ioannes à sancto Francisco Congregationis  
 Fulliensis generalis superior, librum hunc librum esse librorum  
 omnium, & omnium librum, perfectissimum quippe qui vn-  
     quam

*Alia eius-  
dem.*

*Ab Afrin-  
guo Car-  
tuſiano.*

*A Gene-  
rali Ful-  
liensi.*

quam in manus spiritualium hominum inciderit. Qui Christianus non est per hunc librum Christianus euadet. Qui Christianus est proficiet, qui profecerit perfectionem attinget. Eum legendi neminem vnuquam capiet satietas, lectus relegendus est, & relectus nouam semper parit auditatem. Mirum autem quam subito in omnia ferè Europæ idiomata versus sit, & per omnes Christiani orbis Provincias dispersus, volavit in Italiā & Italicus factus est, in Hispaniam & Iberus, in Germaniam & Thettonicus, immo & ibi Latinus, in Angliam & Britanicus, eximiāmque à Iacobo Rege hæretico quamuis & schismatico laudem tulit, qui eum diu gestauit in perula, nimirum quia & honore duplii ad eum à Serenissima Regina Christianissimi Regis Matre intertextis religatus gemmis, preciosisque Adamantibus pro xeniis missus fuit. Et Galliæ Rex Henricus magnus eo lecto, desiderabam hoc iampridem ab eo Præfule, inquit, ut de vera pietate animas instrueret, & animos ad perfectam Dei cognitionem & famulatum reduceret. Noui enim nostrorum ingenia: in duas æquè prauas feruntur extremitates; quidam enim tanquam si nullus Deus esset, vel ipso res indigna foret oculos in singulas hominum actiones intentos habere, & offendit ex iis quæ dicunt, quæ cogitant, aut quæ agunt, ut eos puniat, & vindictam sumat, ad omnia prorumpunt vitia & facinora absque timore, vel apprehensione iudiciorum Dei. Quidam verò Deum arbitrantes hominum non inuigilare actibus, nisi vt eos perdat & damnet, pro peccatis minimis continuis apprehensi paucoribus, & scrupulis perturbationibusque vitam miseram degunt, vnde in debilibus huiusmodi ingenii pessimi oriuntur effectus. Egregius autem & excellens in eam rem liber iste mihi videtur: nam Dei cognitionem docet, methodumque seruandi ei, ita ut irreligio & impietas sicut superstitione & scrupuli euitentur. Siquidem hac de re iampridem Salesium Hayanus per litteras admonuerat, & cum Forerij consiliis non minimæ suasionis tanti Regis sententia fuit, vt in id præstantissimum opus Spiritu sancto duce, cuitis inscrutabilis viæ sunt, incumberet, & retulisset id sine dubio in libri præfatione, nisi ex Regis, cuius apprimè noscebat genium & ingenium, modestia abstinere maluisset. In hoc totum Magnatum & Doctorum applausu non defuit tamen laruatus quidam Mōrus, à cuius nomine horret historia, qui cùm legisset saltationē

*In omnes  
linguas  
versus.*

*Ad Regem  
Angliae  
missus.*

*A Rege  
Gallie  
laudatus.*

*A laruato  
quidam  
reproba-  
tus.*

actionem esse ex seipsa indifferentem, & inter remissiones animi ludicra verba & iocos posse admitti. O scelus (exclamauit vir stolidus) ac quod intolerabilius, è sublimi pulpito. Nec dubitauit ipsum conuenire Salesium, & re non pensata, non apud Theologos visa, nullisque auditis propositionum defensionibus ausus est prima fronte Doctissimum Theologum imprudentissimus Barbus criminari, adeò multos austera quātumuis togā teatos etiam sub cucullo temerarius zelus adigit ad insaniam. Salesius verò non turbari, sed nec moueri cœpit. Ego (inquit) cùm censorum horum conditionem noscam intentionem laudo quam bonam fuisse puto, desiderassim nihilominus ut considerare & perpendere placuisset, & primam propositionem hanc è communi & vera sanctissimorum eruditissimorumque Theologorum doctrina haustum, me pro iis qui in mundo & in aulis viuunt scribere. Cæterum me sedulò extreum quod in choræis est periculum inculcare. Secundam verò propositionem cum verbo ludicro non meam esse, sed mirabilis illius Regis Diui Ludouici Doctoris, quem in arte benè ad piam vitam aulicos conducendi omnino sequi par est: Credo enim si ad id attendissent, quod eorum charitas & discretio nunquam eorum zelo quantumuis aspero & austero permisisset suam indignationem in me armare. Alij & quæ inerti culpauerunt eum, quod sermones suos ad Philotheam dirigat, quasi si quia fœminam alloquitur, ea virorum ingenio indigna fuisset doctrina. Respondit verò illis in hunc modum. Admonuit me non ita pridem Magnus Dei seruus, Directionem quam mei sermonis feceram ad Philotheam viris multis impedimento fuisse, ne ex Introducione mea ad vitam deuotam proficerent, quandoquidem indigna reputabant Præcepta fœminæ data, quæ à viris legerentur. Miratus sum reperiri viros qui quod viri haberi vellent re ipsa tamen parum viros se ostenderent: Cogitandum enim tibi relinquo, chare lector, num pietas & quæ pro viris sit ac pro fœminis, & num cum pari attentione & reverentia legenda sit Epistola secunda sancti Ioannis ad sanctam fœminam Electam directa, ac tertia quam Caio destinat, & utrum mille & mille literæ, aut excellentes antiquorum Ecclesiæ Patrum tractatus inutiles haberi debeant viris quoniam ad sanctas illorum temporum fœminas directi sunt. Sed præter hæc Anima est ad pietatem aspirans quam Philotheam

*Francisci  
modestia.*

theam appello, & viri animam & quæ ac fœminæ habet. Hæc vir sanctus pro defensione libri præstantissimi respondebat. Non desinebat tamen eum hortari ad scriptiōnem Villarsius Vienensis Archiepiscopus, cui de conceptione aliorum librorum sic respondit. Quandoquidem hortaris me mi Domine, inquit, ut scribere pergam quæ dabit mihi Deus pro Ecclesiæ suæ ædificatione, dicam tibi libenter & confidenter intentiones in hanc rem meas. Deficiunt omnia mihi procul dubio ad aggredienda magni voluminis & diuturni spiritus opera: nullius enim idonei sum ingenij. Nullus forte est ad centum circum me leucas Episcopus qui tantorum negotiorum confusione fatigetur. Hic neque libros neque comparatas huiusmodi effectibus communicationes habere possum. Magnis idcirco operariis magnos linquens ausus quedam concepi minora minoris laboris opera, apta nihilominus & huic meæ vitæ conditioni non tantum proximi ad Dei gloriam deuotæ, sed consecratæ obsequiis apposita. Argumenta tibi breuiter referam. Meditor ergo libellum de Amore Dei, non speculatiuè, sed ut in mandatorū primæ tabulæ obseruatione proxim ostendā: sequetur istū aliis qui eiusdem diuini amoris praxim in mandatorū secundæ tabulæ obseruatione ostēdet: & ambo in iustū & tractabile volumē reduci poterunt. Cogito etiam aliquādo emittere Calendariolū & Diurnale pro deuotæ animæ regimine, in quo sāctas Philotheę ad omnes anni hebdomadas occupationes dabo. Habeo præterea quasdam materias quibus ad prædicationis Euangelicæ exercitiū tyrones introducantur, vel lémque ut introductionem hanc sequeretur methodus conuertendi hæreticos per prædicationem sanctam, & in hoc vltimo libro vellem per modum praxis apparentiora & magis celebria adueſariorum argumenta dissoluere, & hoc stylo non tantum instructiō, sed etiam affectiō, ut proficeret non ad Catholicorum consolationem dumtaxat, sed ad hæreticorum reducētiō. Cui sanè rei meditationes multæ quas annorum quinque spatio in Caballio feci, vbi absque libris aliis quam sacris Bibliis, & Magni Bellarmini, concionatus sum, inseruirent. Hæc sunt, mi Domine, quæ exiguis meus mihi zelus suggestit, quem (cùm fortè non sit secundūm scientiam) tempus, exiguum quod habeo otium, & imbecillitatis meæ cognitio sunt moderatura. Villarsius horum librorum pensatis argumentis sic respondit. Con-

Francisi  
de suis li-  
bris ad  
Villarsium  
Epistola.

Villarsii  
Epistola  
responſaria.

cepta

cepta tuta duorum in duas tabulas tractatum designatio ascensiones disponet in corda eorum , qui adeò fœlices erunt vt eos legant, relegendant, & retineant : peruenient enim ad supremum charitatis fastigium, quæ implet legem, & est verè omnis homo, quemadmodum omnis homo quantumvis in cæteris excellat, si absque illa est, debet dicere nihil sum. Calendarium & Diurnale tabulares Philotheæ notæ erunt in epitomici sui organi tactilibus pinnis, inseruientes ei ad conseruandos memoriae suæ spirituales concentus, quos necessitas corporis & externæ cæteræ occupationes actu interrumpunt, sæpius quam vellet. Quinquaginta ille hebdomadæ quamvis per multos repetitæ annos nihil durabunt ei, duo septenaria gloriae spiritualis & corporeæ , quæ magnum illud nunquam finem habiturum sequentur Iubilæum representantes, duobus vltimis institutis, quæ designas, mundum erit replere concionatoribus, qui idem faciant quod tu facis , & pollicebor mihi, si tuis faueat cœptis Deus, tam ingentem conuersorum turbam, vt nunquam visa sit talis methodus, & hæc vocas exigua cōfilia, paruos ausus, exiles conceptus, tenuis spiritus, humiliis materiei. Pergo vero ego dicere tuum illū librum Isagogicū prægrandibus illis tot Controuersistarū voluminibus præualere; fac igitur Domine , vt zelus tuus qui verè secundum scientiam sanctorum est, ea quæ mihi communicare dignaris , executioni demandet. Atque hæc magnus Villarsius. Interea quamplures hæreticos è Babylonica Geneua sua trahebat Salesius, quos & de Catholicis instruebat dogmatibus , & humanis etiam subsidiis sustentabat: inter quos fuere Petrus Tronchinus, David Tronchinus fratres, Vincentius Lausannensis, Jacobus Cusinus insignis Ministri frater aut certè patruelis. Petrus Fontranus & Alexander Montecrescentius. Cusinum autem per tres deinceps annos in Camberiensi Societatis Iesu Gymnasio litteris incumbentem suis aluit sumptibus , Vincentium Cultellario cuidam artifici in suburbio Bouis commoranti , vt artem addisceret commisit. Fondrano Romanum eunti triginta ducatos pro stipe dedit, & Montecrescenti Romanum item profisci cupientem per litteras supremo Pontifici & Cardinalibus commendauit, quod de nobili genere natus esset, maluiss'etque abiectus esse in domo Domini , quam habitare in tabernaculis peccatorum. necnon ei sacram benedictionem impertiens etiam ducatos quin

*Franciscus  
Complures  
Genevensis  
conuertit.*

quindecim est impertitus. Neque verò in solos hæreticos tam insignia Christianæ charitatis opera dispergebat, participes etiam eorum erant cæteri egeni quicunque. Hyems erat gelidissima, cùmque in cubiculum fortè suum negotiorum aliquorum causa Claudiū Melchiorem Gerodum Ludimagistrum Clusensem introduxisset, vidissētque laceris omnino vestibus trementem præ frigore, num meliores vestes haberet interrogauit? Audito pauperis responso negantis se quidquam aliud quo arceret frigus habere. Præstolare hīc, inquit, sanctus Præfus, redibo statim ad te. Intravit in Conclave, ubi reperire putabat quas nudius tertius deposuerat vestes, cùm non eas (quippe à seruis sublatas) reperisset, expoliauit se sua interula, quam non ita pridem ex optimo panno nouam induerat, & rediens, cape, inquit misero, absconde, vade & nemini dixeris. Pertulitque sic frigus donec ad uertente famulo qui dum cubitum iret inseruiebat, alia ei data est, non sine serui illius & cæterorum ad quos res relata est, admiratione. Quibus etiam temporibus non dissimilem illi quem nuper Tononum eundo fecerat, temperantia & ad cibos inaduentientia actum exhibuit; dum enim Salesij cum Matre & fratribus mensæ accumberet, appositusque fuisset ante eum orbis in quo cùm aqua oua tūdicalata erant, ipse sermonibus piis quos inter manducandum habebat intentus toto ferè prandio panem suum illi frigidè immersit tanquam si lautum ac scitum embamma fuisset; adeò à rebus quæ solius sunt corporis alienus erat. Cùm autem Anicium ad Quadragesimam rediisset eunte Martio magna eum affecit mœstitia Claudiæ Philibertæ Pingoniæ Cusiacæ fratris sui Ludouici Salesij Tulliani Dynastæ Coniugis obitus ad quartum Calendas Aprilis, eam quippe multis de causis tenerrimè diligebat, tum quod Beroldi Pingonij Cusiacen-sium Baronis ex antiqua necessitudine charissimi, & Carolæ Vautrauersiæ illustris ac piissimæ fœminæ filia esset, tum quod eam ab annis circiter septem per sanctissimum Matrimonij Sacramentum sua benedictione Germano suauissimo coniunxit, & propter insignia eius merita, quæ sanè multis & præclaris virtutibus cumulauerat: sed nullus sancto Præfuli à funebribus amaritudinibus annus vacabat. In einte aestate proximum Talioriense Monasterium Ordinis sancti Benedicti ad pristinam reducendi religiosæ disciplinæ normam consilium fuit, & in id sa-

*Franciscus  
interulam  
suam dat  
egeno.*

*Actus tem-  
perantia  
mirus à  
Francisco.*

*Claudia  
Philiberta  
Pingonia  
obitus.*

T t

nè institutum multæ eum rationes mouebant: Monasterij celebritas, antiquitas, Sanctorum qui in eo vixerant non exiguis numerus, vicinia, & cætera huiusmodi, præterquam quod Petrus Salesius patruus suis hoc in insigni Cœnobio post longos annos Operarius obierat. Talloriæ vicus est amplissimus ad medium Aniciensis lacus inter vineta situs, montem habens altissimum qui cum ab Orientalibus ventis defendit. Ad reliquos autem seu Meridiei, seu Occidentis & Aquilonis aspectus gratissimum habet lacum, Ruangianas planities, Tullianum tractum, Dunienses & Castroueteranas turres ex aduerso, Sanoricianum agrum & Dereanam ditionem, ita ut pro deliciis haberi possit. Prioratus ad extremum vici in ripa lacus ad modum oppidi visitur turribus, ædificiis ac pinnaculis affabré constructis insignis, quem Rodulphus ultimus Burgundici regni Moderator sub Sauigniacensis Abbatis regimine in honorem Sacratissimæ Virginis Mariæ & Benedictini Ordinis accrementum olim extruxit. Apto planè loco Religiosis viris, & ex ipsa natura in eam rem amabili. Floruerat in eo per multa sæcula Religiosa disciplina, sed Commendatariorum socordiâ & incuriâ lapsa fuerat, & argentum versum in scoriam. Salesius igitur postquam diu apud Apostolicam Sedem reclamasset, tandem litteras à Paulo quinto Pontifice maximo obtinuit, quibus serio in restitutionem antiquæ diuini Benedicti regulæ in eo Monasterio iussus est inéumbere, non id tamen prius quam rem omnem Francisco Albonio Sauigniacensi Abbatii retulerit, qui Sancti precibus flexus, omnem ei Religiosos illos Tallorienses visitandi & corrigendi autoritatem est impertitus. Mira hîc fuit Salesij humilitas, nam ut rem tam Deo grata ad suum exitum perduceret, Vicarij nomen sumere ab Abbe non est deditnatus. His ita instructis profectus est Tallorias, conuocatisque Religiosis sermone potentissimo periculi magnitudinem eis ostendit, in quo ob desertam religiosam disciplinam versarentur. Non posse id absque animarum detimento esse, quandoquidem vota quæ emiserant minimè obseruarent. Tolerabile autem magis fore si nullo modo Monachi essent, quam si mali Monachi, sed iactam ea de vitæ conditione aleam esse, nec à votis absolutionem petendi dari locum. Hæc & similia, lenitatis & charitatis verè fraternæ facchare ita condidit, ut ex plurimorum oculis irriguas lachrymas eruerit. Restauere

Talloriarū  
descriptio.

Monaste-  
rium.

Mira Sa'e  
sij humili-  
tas.  
Franciscus  
Tall riëss  
Cœnobij re-  
formacioni  
incumbit.

nièrē tamen nonnulli obstinatis in libertate sua praua animis , & quidnam sibi vellet hæc reformatio interrogare cœperunt? se vt intrauerant velle viuere inquietes , nec esse nouitatis audios. Bone Deus, quas Satanæ pellacias! hos Salesius tanquam hædos ab ouibus separauit, assumptisque iterum verbis motos interioribus conscientiæ aculeis Religiosos cæteros vt sibi Superiorem seu Priorem claustralem eligerent adhortatus est. Verumtamen & hic non defuit admurmuratio , quâ industriè sedatâ electio- nem tandem perflusit. Interea sancti Spiritus opem Salesius im- plorabat, ex hac enim sciebat electione rem vniuersam depen- dere, & ecce electus est Claudio Ludoicus Nicolaus Coësius, vir qui etsi cum aliis anteà vixisset, virtutibus tamen semper eni- tuerat, & Reformationem diu desiderauerat; eratque prorsus in- ter ceteros secundùm cor Salesij, cui & iampridem extabat cha- rissimus. Lætus his incrementis Salesius, datis nouo Priori quibus suos religiosos dirigere inciperet, prudentissimis præceptis, tan- tisper abesse operæ pretium fore iudicauit, sed dum non esse io- cum mali Monachi vident, tantus excitatus est toto Monasterio à discolis fragor, vt cedere insanæ cateruæ Coësius coactus fue- rit, & in proximam Monasterio domum recedere , luce autem postera à tribus nebulonibus insidiosè expectatus breuiori stlo- po tentatus est, innoxio tamen ictu, à quo facinore cùm è tribus duo posteà abhorruissent pœnitentiâque ducti petiissent à Prio- re veniam, non tam tamen timere se à Salesio fassí sunt quâm à Sabaudiensi Senatu , Salesium enim facile condonaturum in- quiebant , at perditos se si apud Senatum scelus referret, adeò Salesianæ lenitatis & benignitatis existimatio inualuerat. Cùm autem post aliquot dies rem ex veritate narraturus ad Salesium Coësius accessisset, intranti in cubiculum his occurrit verbis Sa- lesius: Et nihil ab extraordinariis huiusmodi amicitiæ signifi- cationibus pertimescimus Pater Prior? si ad catapultarij inten- tionem nocuisset ictus, paratine eramus mori & condonare? Sed hoc nihil est. Venerunt illi ad me , & cum lachrymis petiere ve- niam, promiseruntque omnem deinceps modestiam. Timent ve- rò à Senatu, sed accusandi non sunt. Veruntamen cauendum si- bi, inter amicos nostros quærendum non est martyrium. Quod si fortè ab illis fieremus martyres. Patientia, etenim si in die iu- dicij, nobiscum salvi sint , amici nostri semper erunt, nec adeò

*Separat  
ouos ab ha-  
dis.*

*Priore eligi-  
curat.*

*Facinus à  
discolis.*

*Salesij mæ-  
suetudo.*

nobis infesti fuerint ut existimare quis posset. Cæterum admonui eos serio, nisi sapientiores in posterum essent, inuenturos qui eorum coerceret insolentiam. Mira promiserem mihi, tu vero obserero ne minimum exhibe aduersi animi testimonium. Sinamus supremam prouidentiam gubernare, & quis scit an eos aliquando reuocabit Deus? Attamen dum res ferueret instandum esse censuit sapientissimus Antistes, timendum enim ne omnia mora destruētura esset: Quapropter exhibitis Apostolicis litteris, nec non & facultate sibi ab Generali Abbe facta, Senatus opem implorauit ad exequutioni demandanda ea quæ habebat in preceptis. Senatus Franciscum Buttetum Senatorem commisit, qui omnia quæcunque Salesius Gebennensis Episcopus ageret superma authoritate firmaret. Itaque conuocatis iterum Religiosis illis præcepit serio ut strictiorem Diui Benedicti regulam amplecterentur, idque statim, alioquin intra tres menses præcisè vacuarent Monasterium. Quam conditionem acceptauere multi potius quam reformationi consentire: nec mora iussi sunt excedere, & hoc pacto pax multa facta est diligentibus legem Dei, & ultra non fuit illis scandalum. Tunc Sanctus Præfus pusillum gregem qui restauerat contemplatus, tenerrimè Religiosorum unumquemque amplexatus est, ad virtutem & Religiosam perfectionem feruentissimâ adhortatione animauit, tum de singulis cum id postulassent quid sibi videretur iudicauit & certè prædictis, visitauit Ecclesiam & Monasterium, ascenditque in Eremum sancti Germani, & Coësio ut facellum ad Sancti honorem repararet author fuit. Paucisque ab hinc diebus sic petenti Coësio per litteras respondit. Quandoquidem exiguum numerum, etiam ex minimis domus in ætate & authoritate elegit Deus, Omnia cum humilitate maxima & simplicitate aggredienda sunt, absque eo quod, exiguis ille numerus alios vel verbis, vel gestibus exterioribus arguere velle videatur, sed exemplo & consuetudine edificationem illis afferat. Cum ergo exiguum adeò sit initium magna ad instituti persecutioem opus est longanimitate, & recolendum memorie Dominum nostrum Iesum Christum post triginta annorum spatium non nisi ceterum & viginti discipulos bene congregatos reliuisse, inter quos etiam multi fuere discoli. Palmam arborum Reginam non nisi post centum à plantatione annos fructum procucere, generoso

*Franciscus  
ultimâ re-  
formacioni  
manum  
adibebet.*

*Sacellum  
Diui Ger-  
mani repa-  
rari iubet.*

ergo

ergo preditum esse corde, & longi spiritus in re tanti ponderis & momenti oportere. A Minoribus initii Deum reformationes fecisse, & nihil minus quam ad perfectionem pretendendum esse, & ut ad singularia peculiariave deueniamus, consilium meum est ut sancta tua caterua semel saltem in hebdomada pie & deuotè communicare sollicita sit. Ut ad examen conscientiae quaque vespera recte faciendum edoceatur, ut ad materiarum & solemnitatum exigentiam mentalis oratio congrue fiat. Præsertim ut doceatur exhibendam Directori obedientiam omnino voluntarie, constantissime & perseverantissime. Quod spectat ad habitum, non arbitror mutandum eum esse donec annus transierit. Cuperem vero in omnibus uniformem esse, etiam quoad materiam & scapulare amplum & largum, ad Benedictinorum reformatorum morem. Seruanda mihi videtur ad honestatem interula, dummodò non immoderata distentum collare sit, sed sobrie & æqualiter unusquisque etiam zonam & galerum eodem modo feret, decēter. Quod ad cubilia, simpliciora cōgruentiora erunt, habeat unusquisque suum, & ita sint disposita ut vel decumbendo, vel surgendo nemo alium videat, sintque oculi mundi & puri. Probarem multum barbatos rasos & in vertice & in mento esse, iuxta antiquos Benedictinorum mores, & neminem deinceps solum ambulare sed cum socio. Expedit ut in diuinis officiis pusillus grex ingrediatur, maneat & egrediatur simul cum iisdem gestibus & ceremoniis, exterior enim compositione siue in officiis, siue in mensa, siue in publico potens motuum est ad multum boni. Hoc initio necessarium minimè est abstinentia dierum Veneris & Sabbathi alias præterquam dierum Mercurij addere secundum antiquum morem, & mitigationem in Monasterio obseruari solitam. Haec mea pro hoc principio sententia: longè alias Deo iuuante finis erit, nam ut scis primum in intentione est ultimum in exequitione. Sed in hoc negotio inexpugnabilis habendus est animus, oportetque expectare frumentum in patientia: scio & video constitutiones vestras mira dicentes: non expedit tamen ab una extremitate transire ad aliam absque medio. Infuge profundè hunc cordi tuo affectum, ut restaures muros Hierusalem, extendet super te manum dexteram suam Deus; Aduerte præsertim ut utris lacte & melle, quia solidos cibos inuitatorū debiles adhuc dentes mandere nondū posse.

*Præcepta  
dat novo  
priori.*

*De Habitu.*

*De Cubilibus.*

*De Tofura.*

*De Abstinentia.*

*Francisci  
prudentia.*

sūt. Vale & bono sis animo, vt vñus ex iis sis per quos Salus fiet in Iherāl: texto Idus Iulij millesimo sexcentesimo nono. Anicij. Tandem per continuas feruentissimi Præfulis & noui Prioris curas restaurata est regularis disciplina, ita vt bonus ex eo Monasterio odor statim emanauerit, & Adolescentum ac etiam virorū pluri-  
mi Religiosæ vitæ desiderio tacti, discolorum qui receperant  
fides repleuerint, non sine prauorum & sæculi hominum con-  
fusione, qui ventum esse hæc omnia arbitrabantur, nec po-  
terant à tam exiguis initii tantam molem credere surrecturam.  
At Salesius Diuinæ Maiestati de omnibus gratias agebat, nec-  
non & maiora quotidie ad Dei gloriam moliebatur. Dum semel  
diuinis intentus mysteriis solus per cubiculum suum deambula-  
ret, ecce improviso apparuit ante eum columna ignea, vt & ipse  
deambulans quæ tamen cum minimè terruit, sed post aliquot  
ex more continuatos decursus in duas se diuisit flammeas pyra-  
mides, quarum vna ad eius cubile stetit, altera ad eius cubitale  
precarium, & post aliquantulam moram ambæ euanuerunt. Re-  
stauit tamen ex hac visione inflammatus sanctus Antistes, cùm-  
que post aliquot dies Michaëli Fabro Sacerdoti & eius confessario  
colloqueretur; rem suo more simpliciter & confidenter  
enarravit; & nescio (inquit) quid hoc sibi velit, tum attonitum vi-  
dens Fabrum ne ad laudem interpretaretur. Fortè hoc (subiecit,)  
signum est siue Matris, siue ex consanguineis alicuius mortem  
præfigens. Quidquid verò sit adorandus est Deus, cuius miseri-  
cordia magna est super nos, & qui attingit à fine usque ad finem  
fortiter suavitèque cuncta disponit. Quo tempore ab Ioanne  
Petro Camusio Electo Bellicensi litteras accepit, quibus roga-  
bat eum nouus Timotheus, vti scilicet ad suam in Episcopum  
Consecrationem Bellicium venire dignaretur. Salesius hoc nun-  
tio lætissimus non distulit profectionem, & tertio Calendas Se-  
ptembris in Cathedrali Sancti Ioannis Baptistæ Bellicensi Ec-  
clesia per manum suarum faustissimam impositionem dignissi-  
mum Præfulem consecravit, necnon & deinceps in filium ipso  
deprecante suscepit, & vix redierat cùm Regiis litteris cum Ba-  
rone Luxio ad Gexense oppidum conuenire iussus est idque il-  
lico. De rebus autem religionis Catholicæ agebatur, quamob-  
ré festinauit vti ad indictam diem Gexij esset, cùmque superan-  
dum haberet Rhodanum, defuerunt scaphæ, quippe ad vincen-  
dos.

*Columna  
igneæ Fra-  
ncisco appa-  
ret.*

*Francisus  
Camusium  
Bellicen-  
sem & pi-  
scopum con-  
secrat.*

dos vndarum quæ continuis creuerant imbribus impetus ineptæ erant. Quid facto opus? per solam Geneuam tunc dabatur transitus. An autem transtiret certe ambigebat prima fronte ipse, cæteri omnes quos ad duodecim comites habebat absolute renuebant, rebantur enim (nec male) ingens periculum esse. Salesius inuocato numine Saniuliani pernoctandum dixit; Manè facto dum iterum deliberaretur: Ego (inquit) ad Dominum accendendum puto, ut quidquid nobis suggesterit faciamus. Eo itaque ad altare Deo Patri Filium suum oblatum & sancti Spiritus imploratum opem; subiunxitque: subridens, Nostri Ciues Geneuenses Missam audire nolunt, ego Missam dictam ad eos defera. Inter celebrandum autem cum ad consecrationem deuenisset, hæsit aliquantulum meditabundus, fixisque in augustissimum Sacramentum oculis statim consilium eius confirmatum est, & datus Comitibus animus Geneua transeundi. Sed de nomine quod Magistro portorij dandum erat difficultas fuit. Si enim te simpliciter Salesium nominas, notissimus es (inqiebant) si Gebennensem Episcopum, indignationem Ianitorum incurres, vixque euades innoxie. Si nihil dicis sisteris. Inter has disceptationes Salesius, vocate me (inquit) huius Diœcesis Episcopum, & procedamus propitio Deo. Valuit stropha, nam cum ad portam deuentum esset, interrogatusque Ioannes Faber Vicarius Generallis, Diœcesis Episcopum esse respondisset, scripsit suis in tabulis excæcatus Exedræ Magister, Transisse Diœcesis Episcopū, quasi Diœcesis Ciuitatis alicuius nomen fuisset, adeò periti sunt viri illi. Sed em aliâ rē mirā. Dies erat Prædicationis (ut inquiunt) & iā quieuerat cāpana, levatūsq; ferè pons portæ diuītarius, sed visā Equitū duodecim turmā, Episcopūmque in medio (nā Episcopalē suum solitū Salesius gerebat habitū) aduententes, murorum & propugnaeulorum speculatores demitti pontem iusserunt. Intravit igitur in suam perduellem Ciuitatem per ostium bonus & verus Pastor, & vicos longos ab Aruae porta ad Monetanam, pontēmque Rhodani hinc & inde officinis & domibus marginatum, ad urbis partem usque, quæ à sancti Geruasiū templo nōmen habet, pertransiit. Verūm cum vellet prætergre- di clausa fuit porta quæ Gexium dicit prædicationis occasione. Quare ipse & comites donec aperiretur expectaturi in hospitium Crucis albæ ascenderunt, steteruntque per horæ spatiū,

neque

*Franciscus  
Genevæ  
mirabiliter transi-*

neque tamen vlli Præfulem vel retinendi vel tantisper offendendi, quantumuis nulli penè ignotus esse debuisset, in animum venit: sed cum patente ianuâ excessisset, tunc excitatus velut à somno populus stridere dentibus cœpit, & in rabiem erumpere, quod tantus error à se commissus fuisset, nec abstinere potuit quin infestum suum erga eum animum editis libellis toti orbi significauerit, quos quidem libellos hac indignationis nota concluserunt. Nota si redeat. Gexium verò cùm appulisset Antistes, dixissetque Luxio se Geneuā transisse. Siquidem, exclamauit Luxius, & tu perfidorum illorum in manus incidere non timuisti? Proh! si te retinuissent vel offendissent perditū quidem illerant, sed & nos cùm illis perditū eramus. Et tu ille es? attonitus interrogabat. At Salesius sereno vultu ac placido. Quid verò in me poterant? ait, neque enim mea mors aliquid eorum addidisset Reipublicæ, neque tamen vñquam iuribus cessissim meis, sed in Deo meo fiduciam habebam, & ipse eripuit me de manibns eorum, res enim ob quam audacter transiui ad maiorem suam gloriam est, & iam non est amplius quod pertimescendum sit ab actione præterita, sed agendæ Deo gratiæ, & ad alia procedendum. Planè multa & mira pro Gexensibus Ecclesiis tūc egit cum Luxio Salesius, & Ministris maiorē quam vñquā timorē incuslit, ipsis etiam Geneuensibus, quibus promisit iteū ad disputationem se conuenturum, quando & quomodo vellent, cùm iis conditionibus, quas toties iam antea proposuerat, & quas æquissimas nemo sanæ mentis non iudicabat. Consentiebat autem vt omnia ex sacris Bibliis Antuerpiæ editis agitarentur, vt non tam in enucleandis versionibus variis mora traheretur, quam in disceptandis cæteris & præcipuis controvëris capitibus, de quibus omnibus vt si recusarent confusio illis esset & Ecclesia Catholica gloria maior, syngraphum manu propria exaratum ad eos misit, sed illi pro excusatione Belgicorum exercitum timorem adduxerunt, nec velle se dixerunt Iesuitas ullam hoc in conuentu partem habere, quia Iacobum Philibertum Boniuardum Societatis Iesu præstantissimum Theologum Bisontini tunc Collegij à Salesij stare partibus intellexerant, & sic euaserunt. Quare Salesius eorum irridens recordiam per aliam viam reuersus est in regionem suam. Sed non multis post dies ex laboribus Gexij exantlatis vt censuere Medi-

*Geneuens  
sium mina  
in Fran  
cescum.*

*Franciscus  
iterū Ge-  
bennensi-  
bus colla-  
tionem of-  
fert.*

*Franciscus  
in febrim  
incident.*

ci

ci in febrim incidit , quæ tamen non eum ita torsit ac iniecta Serenissimi Ducis auribus calumnia ; Transisse Geneuâ Sale- sium , atque inde ad Baronem Luxium à Rege Franciæ missum diuertisse dixerant Sicophantæ quidam,nimirum vt in Regis fa- uorem de iuribus quæ in Geneuam haberet Episcopus ageret, neque aliter per medium transire Geneuam ausum fuisse, vbi etiam per horæ spatum remanferat, quo tempore cum Ciuitatis Consiliariis egisse mentiebantur , propositam ea in vrbe de reli- gione & fide disceptationem stropham esse proculdubio.Hęc & similia quæ non nisi Satanas impiis suggerebat.Quod peius erat, ferebatur Principein his adhibere commentis fidem.Salesius af- sumptā pennā hanc pessimæ criminatioñ refutationem misit. Ab amico admonitus (inquit) criminis me apud tuam Celsitudi- nem accusatum,quòd nempe nonnullis vtar artibus cum extra- neis in rebus quas Status vocat,cōtra res tuas. Obstupefecit me hoc nuntium si quod vnquam , neque cogitare possum super quod hæc nefaria calumnia fundamentum potuerit ædificari. Quamuis enim diebus hisce præteritis muneris mei obligatio Gexium eundi , ibique per aliquod spatum immorandi necessi- tatem mihi indiderit,non tamen ibi vt nec alibi quidquam aliud vel egī vel dixi, quām quod meæ professionis est, prædicando , disputando , pollutas Ecclesias reconciliando , & facra- menta administrando. Et non tantū nihil contra tuæ Celsi- tudinis rationem egi , quod nunquam accidit mihi vel accidet, nec re nec cogitatione , sed ex aduerso quantum prudentia & quam meæ debeo conditioni reuerentia permisérunt, quidquid tuis futurum vtile rebus existimabam seriò annotavi,vt te postea admonerem , quod sanè fecissem per litteras , si postquam redij non inuenissem tuæ Celsitudinis iussionem , qua volebas me Marchioni Lancæano referre omnia quemadmodum & cum omni fidelitate & sinceritate retuli. Ille eā quā pollet memoriam non omittet narrationem ingenuam. Cæterū Celsitudinem tuam humillimè deprecor , vti credat me nimis infixum habere cordi debitum tibi obsequium,vt quidquam contra res tuas mo- ueam,& nimis à negotiis Status alienū & auersum esse , vt ad ea tractanda me immisceam.Ideò nemo hominum maiori cum insipiditate de eis loquitur , nemo minori cum attentione de illis cogitat. Satis supérque aliorum, professionis meæ, negotiorum

Vu

Franciscus  
calumniis  
apud Du-  
cem onera-  
tur.

Francisci  
ad Ducem  
Epistola  
qua se pur-  
gat.

habeo. Nunquam nisi prouocatus de materiis illis loquor, & nunquam nisi per modum distractionis inuoluntariæ cogito. Nec ego nec mei, Domine, quidquā nec re nec prætētione extra Tuæ Celsitudinis ditiones habemus. Nescio igitur quo pacto audit calumnia cum extraneis affectibus me tibi describere, cūm etiam sic per Dei gratiam viuam, vt sicut non mereor quidem in tua esse gratia, quandoquidem nihil in me est quod tanto honori respondere queat, ita mereor nullomodo offendionem tuam incurrere, quoniam nihil ago, nihil affectu prosequor quod in tantam me ferre debeat infelicitatem. Neque verò sanè timeo vt hæc aliquando accidat mihi iuuante Deo, qui in gratiam ve[r]æ fidelitatis erga me nūquā permittet Turbatores, Calumnatores & nebulones eam auferre mihi quam possideo gloriam, vt sim Tuæ Celsitudinis humillimus & obsequentissimus seruus & orator. In eamdem rem sic etiam ad amicissimum virum scripsit. Statim ac redij calumniam iuueni illius instillatam aūribus Principis qui mihi haētenus tot amicitiæ testimonia exhibuit. Exutum expecto. Præteribit breui, iuuāte Deo, hæc tempestas; sed cūm tempestatem dico ne credas eā me agitari, non plus certe quām pro minima re quæ in mundo sit. Nihil enim in me est quod huic materiam dederit. Qui me cognoscunt ad nullum me cum aliquo clandestinum commercium idoneum esse sciunt, & mille animi actus ex vera simplicitate facere, non quidem simplicitate ingenij, tecum enim sub duplice sensu loqui nolo, sed simplicitate confidentiæ. Hoc autem nihil est, soli tibi dico: & reuera nō il fuit. Enim uero Dux accepta sancti Präfulis Epistolâ totius rei amplam & sedulam fieri disquisitionem curauit, eognitāque calumniatorum nequitia ad eum rescripsit, nūquā se in ea credulitate animū obfirmasse, sed neque velle nūquā de eo dubitare, quin potius optimam erga eum conseruare voluntatem, & velle vicissim amari. Ferebatur per hæc tempora in aliam debere transferri Dicecesim, qua de re lataabantur impij, sed contristabantur boni omnes: ipse vero æquali semper vultu ad Episcopatus sui cessionem indifferentem se se exhibuit, & ad aliud acceptandum constantem, hæc Apostoli verba adducens. Alligatus es vxori noli querere solutionem, solutus es vxore noli querere vxorem, sed vanus rumor fuit. Intra breue deinde spatiū redux currente anno supra millesimum sexcentesim

*Francisci  
Epistola  
ad amicū.*

*Francisci  
mirabilis  
qualitas  
indifferen-  
tia.*

tesimo decimo, Ciuitatis Aniciensis Ecclesias quas in finem reseruauerat visitauit, die quinta Februarij Prioratum sancti sepulchri Ordinis Diui Augustini: die septimâ Prioratum Conuentualem Diui Dominici Ordinis fratrum Prædicatorum: die octauâ Conuentum sancti Francisci Ordinis fratrum Minorum de Observantia: die decimâ Ecclesiam Collegiatam Beatae Mariæ lætæ: die vndecimâ Parœcialem Diui Mauritij: Cathedram in alia tempora reseruauit. Testis solemnitatum harum omnium Parens optima Francisca Syonnasia Boësiaca Salesiana Baro erat, quæ ad filium suum & Patrem vita sua chariorem venerat, ut de extremis vitæ suæ diebus (inquietabat) in Domino prouideret. Mansit autem vnius ferè mensis spatio sancta Mulier, quo tempore Religiosissimis pietatis exercitiis sub Directore filio incubuit, recogitauit omnes annos suos, generalēque apud eum Confessionem (ut vocant) mira cum cordis contritione fecit, & sacratissimo Eucharistiae sacramento tanquam si morti proxima esset muniri voluit, ac domesticis sic postulantibus negotiis, quibus Matronis omnibus celebris erat & mirabilis, in suum Salesianum Castrum reuersa est cum eo effato, ut numquā à filio suo & Patre maiorem retulisset consolationem; die Cinerum Salesio in Parœcialem Torentinam Ecclesiam se contulit, confessa est iterum sacramentaliter, & communicauit, tribus sacrificiis interfuit, & Officio Vesperarum: tum debilis valde recessit, Filius Bernardus Baro cæterique domestici statim ei lectum suaserunt, neque verò ipsa renuit, sed cùm dormire nequiret à Nicolæa Rollanda Cubiculari suâ legi sibi tria capita libri Introductionis ad vitam deuotam, ut bonis piisque cogitationibus mentem imbueret, somnōque proxima Protestationem notari iussit ut eam manè faceret. Sed Deus bonam eius amavit voluntatem, & alter disposuit, manè enim facto cùm surrexisset peccerētque caput, subito ex catharho velut mortua cecidit. Vocatus est statim Dominus Baro qui dormiebat adhuc, & ipse statim cum interula accurrit, leuauit, deambulare fecit, & per essentias, aquas imperiales huiusmodi que res his destinatas casibus iuuit, ita ut tantillum expergefacta est, & loqui cœpit, sed intelligi non poterat, guttur enim & lingua occupata erant. Non mora Anicum equo celeri Nuntium Baro ad sanctum Episcopum misit, qui statim cum Medico & Pharmacopola adfuit. Hi Lethargicam eam & Paraliticam mediâ parte corporis inuenerunt, verū ita le-

visitatio  
Ecclesi-  
rum Ani-  
censium.

Boësiaca  
anicium  
ad Fran-  
cicum.

Boësiaca  
marbo de-  
cumbit.

Lethargo  
correpta.

thargicam ut nihilominus experges fieri facile posset. Quibus momentis iudicium integrum probabat siue verbis quæ vi proferebat, siue per sanæ manus motum, id est cuius ei usus restauerat, appositiè enim ad rem de Deo & sua anima loquebatur, & crucem stragnlo impositam(nam excæcauerat eam catharrus) prætentabat capiebâque, nec sumebat quidquam edendum aut bibendum quin prius cruce signaret. Et in hoc statu Extremæ unctionis Sacramentum suscepit. Ut accessit sanctus Antistes, exclamauitque: Cognoscis ne me ô mater? tunc drepente experrecta est & blandiens, ô(inquit) hic filius meus & Pater est. Tum exerens brachium & eum amplectens, adduxit in sinum suum, manumque primum osculata est, deinde os, dignitati honorem prius reddens quam naturæ affectibus satisfaceret. Elapsis in hoc statu duobus cum dimidio diebus experges fieri amplius non potuit, & tandem Calendis Martiis Beatam animam suauiter & tranquillè Deo suo reddidit. Pulchritudo & decor funetè ori remanserunt, nec ullum vel minimum fatorem emisit, & tantum habuit animi Magnus Præfus ut os ei clauserit & oculos, benedictione prius cum expiraret data, sanctissimoque pacis osculo ita ut in dignissimi nati purissimum corpus dixisses eam efflare animam. Posthæc inflauit in magno pectore tenerimum cor, quamobrem abundè fleuit absque amaritudine tamen, ut adstantes aduerterunt, & ipse se nunquam fleuisse tantum à quo tempore Ecclesiasticam professionem amplexatus est postea dixit. Mortuæ omnes honores & iusta funebria persoluta sunt, & corpus in Salesiano tumulo Torentinæ Ecclesiæ reconditum. Quantis autem exornanda sit laudibus matrona illa vere nobilis, dici satis non potest Per illustribus orra Parentibus & sine bello siue pace virtutum coronâ clarissimis, familiæ suæ finem imposuit, amplissimâque prædia cum symbolica tessera Salesianæ genti reliquit. Tredecim Francisco charissimo suo coniugi peperit filios, Franciscum, Margaridem, Gallesium, Ludouicum, Ioannem Franciscum, Gasparam, Bernardum, Melchiorem, Melchidem, Ianum, Ianinam, Ioannem, & Ioannam. Ex quibus octo tantum longiori vita donati sunt, cæteri infantes occubuere. Franciscus igitur primogenitus, is est Patriæ suæ & gentis decus eximium, Ecclesiæ lampas. Gallesius, Diuisione inter fratres facta, Boësiaci, Groësiaci, Villarogeti, & Serreriarum Dynasta, contentæ vir pietatis & fidei fuit solidissimique in rebus agendis iudicij,

*Franciscus  
matrem  
alloquitur.*

*Boësiaca  
sicut.*

*Francisci  
inclusus.*

*Boësiaca  
Syonias &  
tagium.*

*Francisci  
fratres.*

*Gallesius.*

dicij, intermiscebat enim sese ex more componendis omnium litibus, & omnia ei ex voto succedebant. Nupsit Ioan-  
næ Frenoiriæ ex Chuitinorum Dynastarum familia, ex qua quamplures habuit liberos, obiitque inter sancti sui fratis manus saeuo pedum dolore iactatus, sepultus Groësiaci. Lu-  
douicus à partitione, Tulliæ, & Cresti Toparches, necnon Il-  
lustrissimi Ducis Nemorosij Consiliarius; in Gebennesiano Con-  
silio Eques, & à Bernardi fratri obitu Salesij & Toreni Baro,  
postmodumque Comes. Diutis Montis, VVadi, Iordilij, & Hal-  
liarum Dynasta, ac Ciuitatis & Arcis Aniciensis Satrapa. Sancto  
Præfuli charissimus, litterarum humaniorum & Iurisperitissimus,  
Sequanica ad Dolanum Senatum legatione de patria benè mer-  
itus, & Principibus charus, Bellicis artibus apprimè instructus,  
& omnium scientiarum, Moralis autem Philosophiæ in primis,  
Historiæ, & Poëeos genere excultissimus. Nupsit Claudiæ Phi-  
libertæ Pingoniæ Cusiacæ, ex qua unicum habuit filium, & ea  
defuncta Magdalenæ Rotariæ Sanseuerinianæ, ex qua plurimos.  
Ioannes Franciscus Ecclesiasticam vitam professus, primùm Ca-  
thedralis Ecclesiæ sancti Petri Gebennensis Canonicus, ac post  
Claudium Mentonium Montrottierum Præcentor, sancti fra-  
tris Vicarius Generalis & Officialis, postmodumque Adiutor  
& Calcedonensis Episcopus, ab eo vero Episcopus & Princeps  
Gebennensis, Serenissimi Sabaudiæ Ducis summus Eleemosy-  
narius, necnon Supremi Sabaudici Ordinis Magnus Cancella-  
rius & Eques Torquatus. Vir in suo munere vigilissimus &  
fraternarum virtutum sedulus imitator. Gaspara viro Nobilissi-  
mo Melchiori Cornillionio Merenti Domino data vxor hone-  
stissimam in sua dignatione vitam egit. Bernardus Salesij & To-  
renti Baro, ex Nobilibus Nemorosij Ducis in aula Francica asse-  
clos, mille & ducentorum Militum Sabaudiensis exercitus Tri-  
bunus, præclaris bellicis aduersus Grangianum factiososque ex-  
teros Ductores gestis illustris. Is est Mariæ Amatæ Rabutiniæ  
coniux. Iahus Sacri Ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani seu  
Melitensis Eques, Serenissimo Duci è Nobilium decuria à Cu-  
biculis, Alariorum Manipulorum Andelotij Beneficiarij Equitis,  
& Castrorum Præfecti turmalis signifer, & Equestris Sabaudici  
agematis apud Subalpinos Ductor & Imperator, ac demum in  
Nicena apud Salyos arce Proprinceps, Vir strenuissimus. Ioanna

*Ludouicus.**Ioannes  
Franciscus**Gaspara.**Bernardus**Iahus.**Ioanna.*

ea est quæ apud Fremiotam Totis Heduorum puella occubuit. Atque hi sunt, quos Magno Præfuli Geneuenfi Syonnaia fratres peperit, felix tam illustri prole mulier, sed uno Francisco omni laude maiori fœlicissima. Fuit autem illa Christiana charitate præstans, in pauperes beneficissima, omnibus chara, de qua post obitum testimonium eius Confessarius reddidit peccauisse nunquam mortaliter, ac denique Mulier fortis, cuius procul & de ultimis finibus pretium sit. Hæc verò post aliquot dies ad Fremiotam sanctus Episcopus scripsit. Sed, ô Deus! Charissima filia numquid in omnibus & per omnia adoranda est suprema illa prouidentia, cuius sancti boni & prorsus amabiles sunt effectus? Et ecce placuit ei ex hoc misero mundo optimam nostram & charissimam Matrem educere, ut collocet eam (vti spero secundissimè) iuxta se, & ad manum dexteram suam. Confitemur ô filia, Confitemur Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius, Omnes voluntates eius iustæ sunt & decreta æqua, semper beneplacitum eius sanctum est & iudicia eius amabilia. Quod ad me attinet, fateor me hanc valde sentire separationem, hæc enim debet esse infirmitatis meæ Confessio, post eam quam de diuina bonitate feci, tranquillus tamen fuit hic sensus quamvis acutus, dixi enim cum Davide. Obmutui Domine, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. Procul dubio, absque eo exclamassem, ohe! sub hoc ictu: sed minimè mihi videtur clamare me audere, & sub illius paternæ manus ictibus, quam reuera ex suæ bonitatis gratia tenerè à iuuentute mea amare didici, vel minimæ offendæ indicium exhibere. Et hæc Vir Maximus. Interea Fremiotta optimâ rerum suarum dispositione factâ valedixit suis omnibus, ac in Sabaudiam cum filiabus Maria Amata, & Francisca, quæ posteà Baroni Tholongeonio nupsit, necnon Carolæ Breschardia venit, quarto Calendas Aprilis, quam tamen Benignus Fremiottus Pater de eo discessu mœstissimus hac ad Gebennensem Præfule Epistolâ leui quamvis pondere onerauit. Pluribus lachrymis, inquit, Domine notata deberet esse hæc charta, quam characteribus. Quandoquidem abit filia mea in qua maiorem, quantum huius mundi est consolationis meæ & miseræ meæ senectutis quietis partem collocaueram, abit inquam, & me Patrem absque filiis linquit. Tuo tamen exemplo Domine, qui ex Matris tuæ obitu constans adeò & fir

*Francisci  
Confessio.*

*Fremiotta  
venit in  
Sabaudia.*

& firmum cepisti decretum, ad voluntatem Dei, determino me,  
& conformis esse volo eiusdem magni Dei placito, Filiam meam  
in obsequium suum vult in hoc mundo, ut eam per hanc viam in  
æternam suam gloriam perducat. Ostendo me filiam meam cum  
mentis suæ & conscientię tranquillitate magis amare quam pro-  
prios meos affectus. Abit ergo ut consecret se Deo, sed hac ob-  
strictâ lege ut nunquam Patris illius, qui eam tam charè & tene-  
rè amauit, obliuiscatur. Duo pignora secum ducit, quorum ynum  
Beatum existimo, quandoquidem in benedictam familiam tuam  
ingreditur, vellem alterum nobis conseruaret, filij sui eam quam  
habere bonus Pater debet curam habebo, donec in hac me la-  
chrymarū & misericordiarum valle esse Deus volet: Tu verò Deum  
mihi precibus redde propitium, & tuum seruum humillimum  
amare perge Fremiotum. Magna perfudit Salesium consolatio-  
ne Fremiotæ aduentus, quæ statim de formanda Congrega-  
tiunculâ in qua Religionis in morem Deo famularetur delibe-  
ratione captâ, vniuersam variis & diuersis rumoribus impleuit  
Ciuitatem, traxit autem fauente piis cœptis Deo solidissimi &  
paterni puellam ingenij in suas partes Iacobinam Fabram, Ma-  
gni Antonij Fabri supremi Sabaudiaæ Præsidis filiam, & iam Ca-  
rolæa Breschardia eius erat. Hæ tres virilis animi fœminæ octa-  
uo Idus Iunij concurrentibus Dominica Trinitatis, & festo Diui  
Claudij, Religiose vitæ Directore Salesio probationem acturæ  
in Domum quam Porticum vocant, Henricæ Flocardæ Francif-  
ci Viallonis Pessani coniugis ad Suburbium Lapicidinatum, qua  
ad Capucinos itur, emergitque è lacu Titius, intrarunt. Erèxerat  
eis aram Salesius, ad quam eo die celebrauit solemniter saéräm-  
que habuit ad eas hortationem. Non mora alia pueræ sese  
socias reddiderunt, ita ut verè Congregationis nomen hæc so-  
cetas habere posset. Toto eo primo anno obseruauère clau-  
strum, séque Sorores vocabant, & Fremiotam Matrem. Preci-  
bus, orationibus, vigiliis, abstinentiis, meditationibus, cæteris  
que pietatis operibus iugiter intentæ, parantes se ad eam vitæ  
methodum quam postea pro fiteri prætendebant. Qui coram eis  
ad præfixam horam Missam celebraret datus est ab Sanctissimo  
Præsule Michaël Faber Bouicianus eius à Confessionibus &  
Eleemosynis Sacerdos. Dici verò satis non potest quantum vir-  
tutum omnium mellis toto eo anno studiosissimæ illæ apes com-  
posuerint.

*Franciscus  
& Fremio-  
ta de con-  
gregacione  
formandæ  
cogitant.*

*Initium  
Ordinis  
Vistatio-  
nis Beata  
Maria  
Virginis.*

*Primus  
annus.*

posuerint Marianas vulgus appellabat, quia sacratissimam Virginem Dominam Matrem & Adiutricem elegerant eiisque imagine altare ornauerant suum. Per hæc tempora obiit Ioannes Deagius Salesij olim præceptor, super quem ipse tenerimè fleuit, vt eum semper coluerat & aluerat domi suæ, funeralibus eius interfuit & encomiis defunctum est prosequutus, eodémque tractu ob Antonij Fabri discessum, (institutus enim fuerat Camberiensis Senatus Præses) mœstitia conflictatus: sed neque minus ipse Faber, qui licet honoribus auctus esset, à suo tamen Salesio separari ægrè admodum ferebat. Siquidem ei cum discederer domum suam gratis reliquit; nam nullam hucusque nisi locatione Salesius domum habuerat. Pignus hoc esse amicitiae dixit Faber, utinā maius, & Salesius actis gratiis acceptauit. Cūmque tapetes mensæ & cubilia è Lambertina domo asportata, in Fabriana disponerentur, voluit ipse in conclave cubile suum ponni. Vacua licet essent multa cubicula; Nam ex Aniciensibus dominibus amplior nulla est: interrogantibusque quid causæ haberet. Ego, inquit, sic melius esse iudico, quia postquam tota die per has aulas & triclinia ambulaui, in magnis & mirabilibus vt solent viri illi magni & potentes à sæculo, nocte in lectulū meum intra angustos parietes redactus intelligam me esse hominem & quidem miserum. Ambulabo enim die vt Episcopus, & coarctabor nocte vt Salesius. Agebantur hæc exeunte Iulio, cùm acceſſit ad eum queribundus vir Nobilis Troënnensis Sanciričianensis: quod dira tempeſtas ita omnes suas fruges dissipauiffet, vt nihil sibi quod in ſequentem annum terræ committeret, residuum effet, tactus est eius ærumnis Salesius, & ex ampliori narratione veritate acceptâ Redemtori ſuo Viuuensi præcepit, vt inopis illius nobilis agtos cōſidereret, ac ſi Episcopales effent. Ethos quidem omnes quantum poterat charitatis in proximum auctus tenebat occultos, ne forte laus ſibi ab hominibus veniret, ſed eximium vnum occultare non potuit. Propugnabat Anicij Philosophicas Theses Ducrestius, Præſide Claudio Stephano Nouellatio Parisiensi Theologo, & Porterius Causarum Patronus validè argumentabatur, ſicque tandem egit, vt (ſicut erat doctissimus) Præſidem licet etiam eruditissimum in laborem ad ſoluendum argumentum induxerit, vt ſæpè fit, & vt ſcholâ non ita pridem egressus. Nouelletius verò ſenex, qui ſeſe tunc difficile extricabat.

*Ioannis  
Deagij  
obitum.*

*Faber do-  
mum suam  
Francisco  
tradit.*

*Francisci  
humilitas.*

*Erga pro-  
ximū cha-  
ritatis.*

bat. Salesius modestissimè & industrie verbum assumpsit, sicque explicauit Nouelletium & extricauit, ut Porterius indignatus quòd suum infirmatum esset argumentum, non dubitarit proferre inauditam esse distinctionem illam quam Salesius afferrebat. Subrisit Salesius, & fieri potest, inquit, ut tibi hactenus inaudita sit, at deinceps inaudita non erit. Nemo non est miratus Praefulsi modestiā & prudentiam. Et Nouelletius ad eum postea accedens gratias egit, quòd sibi seni Theologo & sophismatum scholasticorum penè oblio, honorem & existimationem conservasset. Sequutus est actus aliis. Petrus Rigaldus Typographus & Bibliopola Lugdunensis ex libelli Introductionis ad vitam piam editione tantum lucri receperat, ut nisi cum honoris sui detimento Authori suæ gratitudinis aliquod testimonium non posse se non exhibere arbitraretur. Venit igitur Anicum ad Salesium & post actas mille grates crumenam obtulit in qua quadringenti aurei nummi continebantur. Recusauit ille usque ad extremum, nullum se ex eo libro emolumentum aliud velle inquiens, quam ut sciret animabus utilem esse. Verumtamen urgente ad extremum etiam Typographo: Benè, inquit, accipio cum gratia, sed hanc pecuniam non dabo mutuam iniquo fœnore. Erat Anicij puella piissima sed inops, quæ se Marianis sociare Sororibus, si habuisset quod Congregationi inferre potuisset, ad vitam & alia his in initiis necessaria valde exoptasset; Salesius vocatâ eâ num in proposito staret interrogauit, ac ubi obfirmatam esse cognouit, cape igitur hoc, inquit ( Crumenam eam tradens ) Vade ad Matrem Chantaliam & age propitio Deo res tuas. Abiit puella, & cùm Fremiotæ grata esset Marianas inter noua soror fuit. Planè hæc omnia Salesio sanctitatis famam non conseruabant modò, verùm etiam augebant, quæ causa erat ut ad eum tanquam ad oraculum & miraculorum patratorem undique veniretur. Ex Vallis Romæ partibus accessit ab uno Sacerdote ducta possessorum, vel obfessorum à Dæmons caterua horribilis, importunis clamoribus & latratibus canum ad morem aëra perrumpens. Ex miseris illis separauit Adolescentem Rusticum vultu & gestibus infelicitatem illam ementientem, priuatumque sibi adhibitum grauiter corripuit, in cæteros exorcismi fulmen exeruit, & liberos prorsus dimisit. Eo etiam anno liberauit è diaboli fauibus quamplures Genevensis Ciuitatis, hære-

*Alio cha  
ritatu  
actus.*

*Et aliis.*

*Franciscus  
Demones  
à corpori-  
bus abigit.*

*Quamplu-  
res hæreti-  
cos conuer-  
tit.*

ticos, & in eunte undecimo cōtinuauit. Inter cæteros Amedeum Monachum Gexensem, quem ut artem addisceret Sartori cui-dam Aniciensi commisit. Salomonem Gallum, Isaïam Villarsium, Bernardum quendam, Dominam Gallam cum tribus eius filiis, quam diu aluit, & ei à Serenissimo Duce pensionem annuam procurauit, traxit item Bellicum Ductorem, cui à Rosa cognomen erat, cum vniuersa eius familia, & stipendum ei amplum in Montismeliani arce obtinuit, necnon ex filiabus eius vnam pietati maximè deditam in Diuæ Claræ Monasterio collocauit. Sed præ omnibus insignis ab eo fuit obstinatissimæ fœminæ ex Illustri oriundæ profapia Sanciricianæ Dominæ conuersio. Celebris ea erat apud Geneuates, & in rebus controuersis quibus studioso animo à duobus & viginti annis incubuerat Ministris æquiparabatur. Cum ad inuisendos affines Anicium venisset, inuitata est ab eis ut Salesium salutaret. Minimè, inquit, accedam ad illum, Incantator est & beneficij fama apud nos in horrore. At illi subridebant vrgebántque ut saltem concionantem audiret. Consensit tandem, & eo viso ac auditu passa est se ad eum duci. Salesius sic se exhibuit facilem & vrbanum, sic ad turbulentas propositiones modestum & tranquillum, ut confessa fuerit nunquam se vidisse hominem tantæ mansuetudinis: Cœlibatum autem Sacerdotum ferre non poterat. Rem miram: At Salesius sic eam solidis rationibus occupauit, ut tandem conuicta omnino exaudierit vocem benefici illius incantantis sapienter, conuersaque ad Dominum Deum suum acerrima deinceps fuerit Catholicae fidei aduersus Caluinolatas propugnatrix. Ut impletuit huius Conuersionis fama Geneuatū aures, tanto magis Magum esse & Veneficum aiebant Salesium, & impurissima Theodori Bezæ vidua Loriolla scriptis litteris non dubitauit eam mille afficere conuiciis & criminacionibus, Hypocritam vocans & suem quæ in cœnum rediisset. Verum illa spreuit opprobria quæ ex huiusmodi impiis veniebant, & constantissimè perseuerauit. Imitatus est eam Nicolaus Bartholomius Italus Sacerdos Ordinis Seruitarum, qui à concupiscentia ductus iampridem votorum oblitus Geneuam venerat, ibique vxorem duxerat (si tamen vxor appellanda est Sacerdotis meretrix) Conscientiæ agitatus aculeis ad sanctum Præfulem accessit, qui postquam absolutionem pro eo à sancta Sede obtinuit, ei etiam

Theolo

Sanciri-  
ciana Do-  
mine con-  
uersio.

Franciscus  
à Geneuen.  
fibus ma-  
gus ap-  
pellatur.

Bartholomii  
ab heresi  
renovat.

Theologalem præbendam Cathedralis Ecclesiæ Sedunensis procurauit. His pendentibus ad Salinates ire debebat Quadragesimam concionaturus, ( eum enim præterito anno illi idcirco rogauerant,) sed ecce dum professionem adornat lecti ab iis legati venere mille cum excusationibus vti subsisteret, nuntiætes quod non visum fuisset quibusdam Magnatibus ipsum tantis eos afficeret honoribus, Cæterum mœstissimos se esse ob hanc rem , sed contradicere non posse. Prorsus hoc contumeliosum factum erat, ex quo quiuis alius fuisset indignatus. Verum ipse legatos illos exceptit humanissime, & dimisit, satisque sibi fuit Aniciensem audire concionatorem , & filiis suis Marianis eos exhibere conceptus, quos pro Salinatibus parauerat. Iam vbi reuolutus fuit annus Probationis piarum illarum Iesu-Christi & Mariæ ancillarū, vti simplicibus votis professionem emitterent Salesius consensit. Venerat seu redierat eo vno nomine Antonius Faber Præses filię suę Constantiam visurus. Accurrit vniuersa Ciuitas cum ea qua populus solet rebus nouis curiositate; eadem dies erat sexta Iunij Diuo Claudio sacra, & ecce visa Fremiotæ Diui Claudi Porta per quam intravit in requiem. Salesius cantantibus Musicis velum ei, & sororibus impostuit, feruentissimamque adhortationem habuit. Data est Diui Augustini Regula , & nomen Visitationis Beatissimæ Virginis Mariæ , eò quod visitandis ægris, & quibus possent opibus reficiendis, necnon captiuis & carceribus mancipatis eas destinabat. Habitum nigrum strictis manicis corpori iunctum reliquit. Officium paruum Beatæ Mariæ præfixis horis recitandum dedit, & charitatis opera super omnia cum lenitate & humilitate commendauit. Res erat eximia , & quæ bonorum omnium corda teneritudine feriebat. Videre Nobiles Matronas & delicatas Virgines in deliciis educatas assuetasque anteà sæculo sic mundum spernere, olidissimos quamuis & putidos infirmos visitare ; necessaria eis omnia ad recuperandam sanitatem seu leuandos morbi dolores ministrare, afferre linteas, inquinata mundare, præparare & condire cibos, construere cubicula, ægros adhortari, animum eis colloquii dare, non horrere à tabernis, à tuguriolis pauperum, immò nec à stabulis, prætereà tantam in omnes exhibere mansuetudinem, humanitatem , tam modestè & grauiter in choro canere , omnibus pro facultatibus obsequi : nam hæc omnia exercebant. Quamuis non deessent

*Francisci  
humilitas.*

*Professio  
simplex  
Mariana-  
rum.*

*Earum  
exercitia.*

*Imperiorum  
cauillatio-  
nes.*

impij, qui irridenter & cauillarentur, ignē esse ex palea inquietes, & domum super arenam fundatas, quæ deficiente vel Salesio vel Fremiota non posset non ruere. Verūm is est mundanorum hominum mos, vt irrideant Dei methodum, qui virtutem in infirmitate perficit, & ab exiguis semper initis magnam molem trahit, & nullus vñquam aliter ortum habuit religiosus Ordo. In his & ex his Diuinam prouidentiam Salesius adorabat, interim dum per libellum Isagogicum longè latēque eius fama peruolaret. Peruenit liber ille in manus Dynastæ clarissimi Baronis Montelonij, Caluinianæ sectæ heretici, qui eo lecto interioribus iisque grauibus agitatum se motibus fentiens. Conueniam authorem (inquit) vbiunque tandem sit, & cum hoc decreto ex vltimis Lotharingiæ finibus Anicium venit, vbi postquam sanctum Præsulem per sex aut septem hebdomadarum spatium continuis de rebus fidei collationibus & disceptationibus occupauit, demum suis erroribus nuntium misit, & eius in manibus sacrosanctam Religionem Catholicam professus est. Grauiter has circa tempestates Fremiota ægrotauit, immò de eius salute Medici desperabant. Nec vllus tota in Ciuitate erat qui non congregationi malè ex eius obitu, si eueniret, ominaretur. Solus Salesius cum humilitate Dei voluntatem expectabat. Cùmque rebus in deterius euntibus Ludouicus Salesius Tullianus eius frater ad eum accessisset, dixissetque paulatim abire Baronem Chantaliam. Statim ad eam tanquam vltimò vaſdicturus iuit, consolatus est, & ait. Num vis in omnibus ô filia, fieri voluntatem Dei, quæ cùm affirmasset, subdidit, contentus est fortè cæptis nostris & bona voluntate, quam ad erigendam exiguam hanc societatem habuimus Deus noster. Quemadmodum satis sibi fuit voluntas quam vt filium suum sacrificaret Abrahamus habuit. Si sic ergo siæ placet bonitati, vt ex itineris medio reuertamur fiat voluntas eius. Heroica prorsus voluntatis propriæ abdicatio, emolumentorum ratione quæ ex huiusmodi vita genere toti Christianæ Reipublicæ futura prouidebat, & quæ Deus ei iampridem reuelarat, nō secus ac Abrahamo sui multiplicationem seminis per filium suum Isaacum, quem tamen iussit postea in sacrificium occidere. Reuersus in domum cùm iterum Tullianus frater gemebundus dixisset, grandi maestri infortunio domum & congregationem illam, si mater.

*Franciscus  
Baronem  
hereticum  
convertit.*

*Fremiota  
infor-  
ma-  
tur.*

*Francisci  
fortitudo,  
constan-  
& equal-  
itas.*

mater moreretur: cæteras enim sorores parum fortis esse. Bonus artifex est Dominus, respondit tranquillo vultu, in eius est potestate pessimis instrumentis optima opera facere, & potens est ex lapidibus suscitare filios Abrahæ. Et reuera Abrahamici sacrificij species fuit, nam breui conualuit Fremota, in longam post hæc felicitatem, tanquam oliua fructifera in illa domo Dei duratura. Sed abeunte vnâ molestiâ succedebat alia, velut vnda impellitur vnda. Senatus Camberiensis ex leuibus quibusdam causis reductionem bonorum temporalium ut vocat Gebennensis Episcopatus decreuerat, satis indignè cōmissus ad executionē decreti Senator se gesserat, porrectâ etiā Epistolâ quæ minimè cōditionis Sacerdotē offendisset. Sale sius seriò reuerentia Episcopali dignitati debite turbulētum Legatū admonuit, & quantum ad Epistolam forti prorsus & generoso animo reparationem est prosequitus, ita ut tandem Senatus per aliam honestam & dignam, quam statim misit, ad excusationes deuenerit, & ipse in offensarū harū remunerationem Senatoris illius ex fratre nepoti Canonicatum in Cathedrali Gebennensi Ecclesia consultit, & sequenti anno qui duodecimus fuit, coram Senatu toto Quadragesimæ tempore concionatus est; sed & plus fecit, nam ad eorum & Consulum Ciuitumque preces ad sanctissimam Sedem Apostolicam pro Cathedralis Ecclesiæ Camberij erectione optimis rationibus scripsit, quibus ostendebat Camberium semper Sabaudiæ fuisse Metropolim, in qua Senatus residet & Consilium status, amplio ornatam Gymnasio, multisque Ecclesiis siue secularibus siue regularibus, in qua multus sit concursus ratione transitus Francorum, Anglorum & Belgarum in Italiam. Non esse modò congruum, sed necessarium ut in ea sit Episcopus residens, qui statum Ecclesiasticum in vrbe tam celebri coérceat. Vicarius enim Foraneus pro iis tantum rebus quæ ad forum contentos spectant constitutus, non sat habet autoritatis ut populum in reuerentia, & Ecclesiasticos in officio contineat. Præterquam quod sæpiissimè opus est ut recurrat Gratianopolim ac accipiendo Episcopi intentionem, quod in rebus urgentibus sine magnis incommodis fierit nequit. Gratianopolitanum Episcopatum adeò vastum esse, & in diuersas diffusum Provinciae tamque administratione difficilem, ut differri plerunque Sabantica negotia necessum sit. Grauissimum præterea incommodo

*Præclaræ  
eius ver-  
ba.*

*Francisci  
magnani-  
miras.*

*Camberij  
conciona-  
tur.*

*Scribit pro  
Camberiensibus.*

dum ex eo quòd Dominationes temporales diuersæ sint, vnde fit vt in populis morum & modi agendi differentia etiam sit, nec non sèpè inuidiæ, exprobationes & facinorosæ rixæ. Incommodeum ex eo quod nimium distet Camberio Gratianopolis, quippe per vnum diarium, & difficillimum præsertim hyeme ratione torrentium, iter. Vnde fit vt Sacraenta Confirmationis & Ordinis, sicut & Ecclesiarum & calicū consecrationes, sanctumque oleum vix ab Episcopo Gratianopolitano in sua iam Cittate sat is occupato, accipi queant. Incommodeum ex eo quòd cùm Gratianopolitanus Episcopus Caput sit & Præpositus Comitiorum & Conuentuum fœularium & temporalium Delphinatus, inde fit, vt quandocunque malè habebunt Coronæ Francica & Sabaudica, immò etiam Gubernatores Sabaudiæ & Delphinatus, populorum commercium valdè sit difficile, & Episcopi transitus magnis suspicionibus obnoxius ex vtraque parte, cùm non tantum, vt communis vtriusque populi Pastor, sed vt sectarius, & ei apud quem residet, éstque Princeps, addictus consideretur. Addebat has rationes tanti esse momenti, vt nulla legitima vis prætermitti deberet, ad erectionem Episcopatus in ea vrbe, tum ex parte Serenissimi Ducis, cum Sedis Apostolicæ ad quam pertinet, præcipuis vrbibus & Prouinciis de congruentibus conseruandæ pietati & exercitijs Religionis Catholicæ, per Episcoporum constitutionem decentiæ rationibus prouidere. Postremò credibile Reuerendissimum Gratianopolitanum Episcopum in ea esse mente, vt cuperet hac suæ Dioecesis parte exonerari, quo facilius & accuratius reliquæ, quæ etiamnum magna, ne dicitur maxima, erit, posset incumbere. Hæc ille: quæ etiam dum scriberet, ab Abele Saltarello Buscundonensi Abbe, & Gratianopolitano Officiali, & Generali Vicario rogatus in sacello Soda litatis Pœnitentium sanctæ Crucis sacros generales Ordines celebrait. Hinc conscriptam iam Anicij epistolam ad Supremum Pontificem, pro decernendis Beato Amedeo Sabaudiæ Duci supremis cælestibus honoribus, misit. Semper quidem operæ pretium fuit Beatissime Pater (inquit) homines, qui peculiari ac illustriori vitæ sanctimonia Deum coluerunt, in Sanctorum numerum publicæ Ecclesiæ autoritate, solemnique ritu referre: sic enim Deus in Sanctis vberius laudatur, Sanctorum gloriam libentius enarrant populi, & laudem eorum splendidius annuntiat

*Franciscus  
Camberij  
Ordines  
celebrat.*

*Franciscus  
ad Papam  
scribit pro  
referendo  
in Santo.  
rum nume.  
rum B. A.  
medeo.*

tiat Ecclesia, cùmque maiore fiducia Sanctorum ~~merita~~ recolimus, maiore quoque fructu eorum intercessionibus adiuuatur, ac denique eorum exempla vehementius nos prouocant, de quorum sanctitate mentes nostræ nullatenus dubitant. At vero, Beatissime Pater, hoc quod semper & vbique dignum & iustum est, hisce nostris temporibus, non solum salutare, sed ferè necessarium videri debet; cum scilicet, quia abundauit iniquitas, refrigescit charitas multorum, imò propemodum omnium: vnde; quoniam defecit sanctus à terra, reuocandi sunt in memoriam, & in medium Ecclesiæ reducendi illi, qui hactenus maiore sanctitatis splendore claruerunt, vt sint, quemadmodum unus eorum dixit, in speculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram, sicque apud nos etiam post mortem viuant, & multos ex iis, qui viuentes mortui sunt ad veram prouocent, & reuocent vitam. Cum igitur scirem, Beatissime Pater, permultos omnium Ordinum viros à Beatitudine tua expetiisse, vt Beatum Amedeum Sabaudiæ Ducem tertium Sanctorum Catalogo adscribere dignaretur, nolui sanè, neque vero volui committere, quin humillimis precibus idipsum ab Apostolica Beatitudinis tuae prouidentia postularem. Quod dum facio, omnia idem necum agere videntur. Postulat id, non precibus, sed suo iure Dei Omnipotentis Maiestas, quæ in hoc Beato Principe clarius mirabilis apparebit. Postulat Hierusalem illa cœlestis Mater nostra, quæ suum ciuem à nobis debitis honoribus celebrari lætabitur. Postulat hæc nostra Hierusalem inferior, cui Beatitudo tua præest, quæ tanti filij nomen scriptum in cœlis gaudebit sanctificari in terris. Postulat rerum præclarè à Sanctitate tua gestarum series, vt quia nuper ex principibus Ecclesiasticis Diuum Carolum Sandis annumerauit, hunc quoque ex saecularibus adiungat, vt vtriusque fortis homines habeant, quod imitentur. Postulat Serenissimorum Sabaudiæ Ducum familia, quæ non solum fidei constantia, sed præclaris etiam fortitudinis operibus magnum olim, & deinceps Ecclesiæ attulit solarium. Postulat hæc vniuersa Sabaudiæ Provincia maximè vero hæc Diœcesis Gebennensis, quæ tanti Principis nobilitata natalibus, magnam in eius precibus spem meritò collocabit. Postulant denique ipsius Beati Amedei merita, & miracula, quæ pondere & numero maxima sunt & Illustrissima. Age ergo Beatissime Pa-

ter

ter, & hanc quoque lucernam igne Diuino accensam, ne diutius sub modio relinquas, sed pone eam super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Nomen eius sanctifica, qui tanta charitate nomen Dei sanctificauit, ac miraculorum multitudine collustrauit. Annuncia toti Ecclesiae quæ est in terris, quia Dominus mirificauit Sanctum suum in cœlis, ut exaudiat nos cum clamauerimus ad eum. Hæc sunt vota eius, qui Beatitudini tuæ diu ac feliciter Christianis omnibus præesse ac prodeesse omnibus animi viribus exoptat. Hec Sanctus pro Sancto sanctè scribebat. Duce etiam per alias litteras in eam curam animauit, qui sancte Dux adeò pet hæc tempora Salesium amabat, ut suspicionibus omnibus obliuioni datis nominauerit eum ad Abbatiam Ripaliensem per obitum Thomæ Pobelli Tricastrensis Episcopi vacantem, quam tamen actis gratiis recusauit.

*Fräciscum  
Dux ad  
Abbatiam  
Ripallien-  
sem nomi-  
nat.*



DE